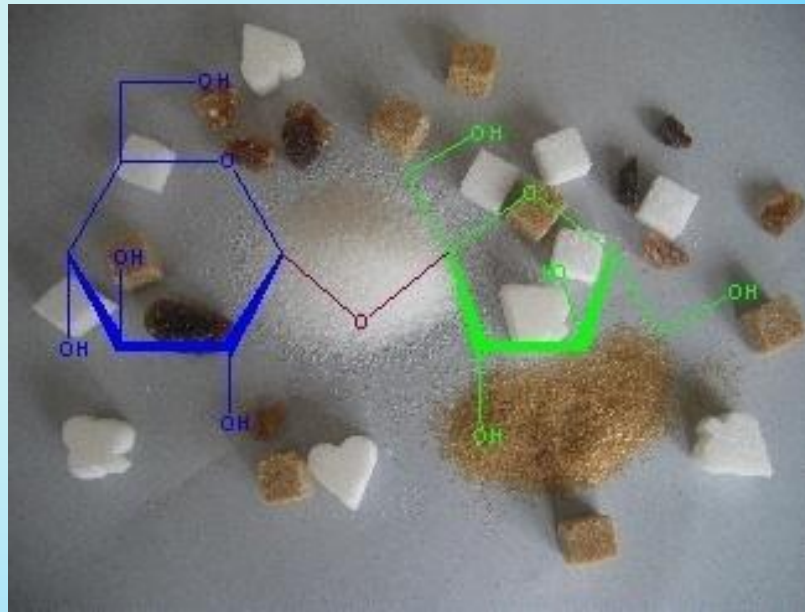

„KILKA SŁÓW O CUKRACH, CZYLI CHEMIA SŁODKIEGO SMAKU”

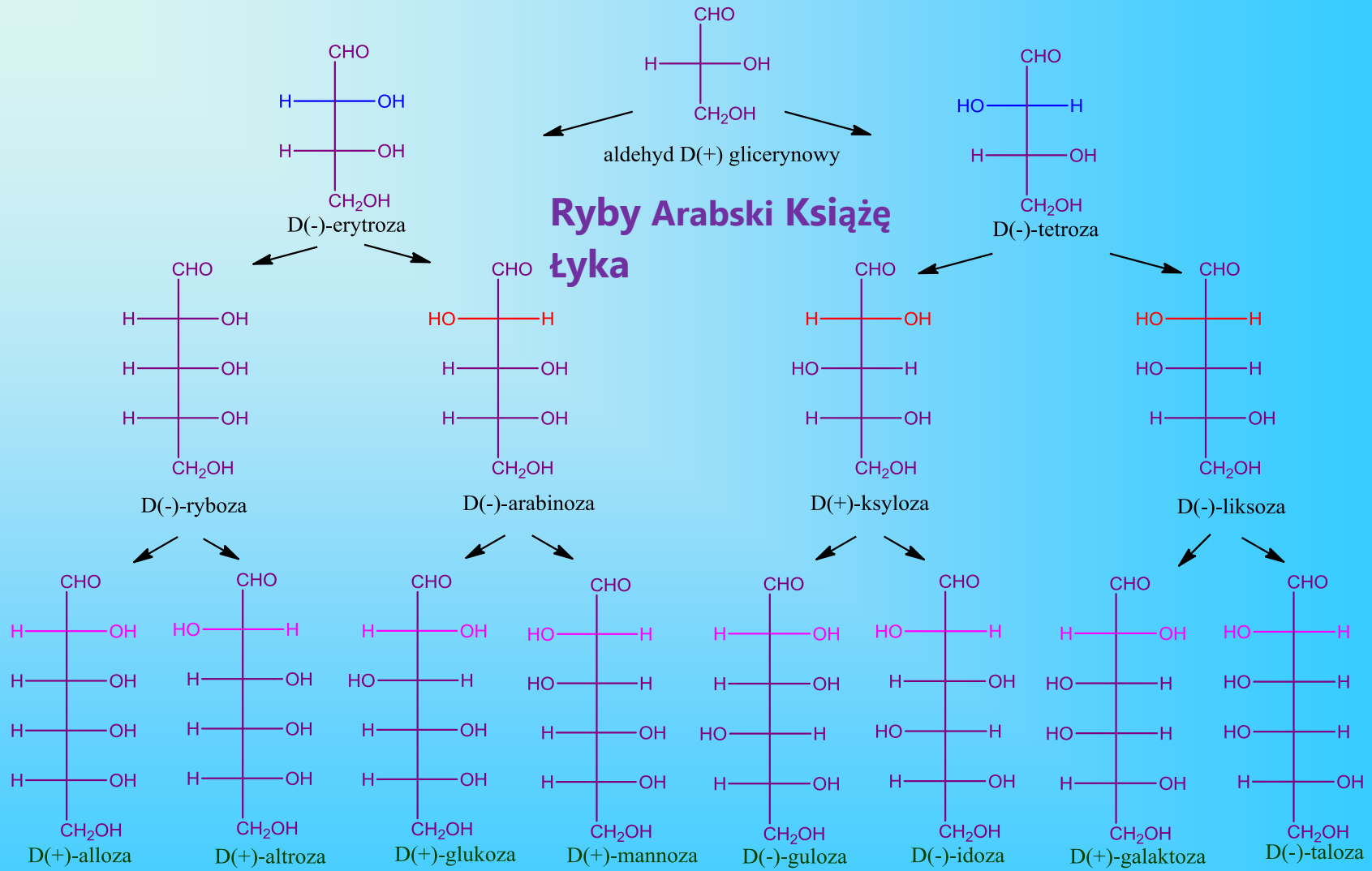
Stanisław Porwański

Zakład Katalizy i Syntezy Organicznej
Katedra Chemii Organicznej i Stosowanej UŁ

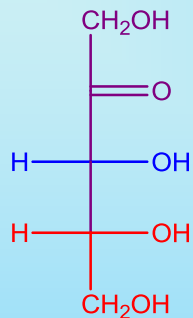
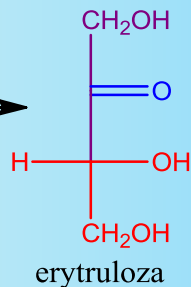
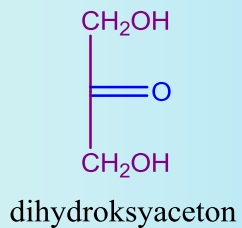

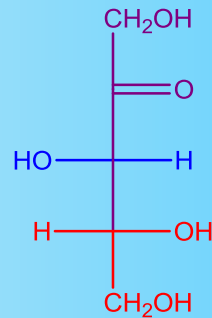

„ Aluzyjny Altruista – Głuchy Mandaryn Gulgocze Idąc Galerią Talentów”
„ Albinos Altruista Glinowo Magnezowy Guzik Idealnie Gałankiem Talkuje”

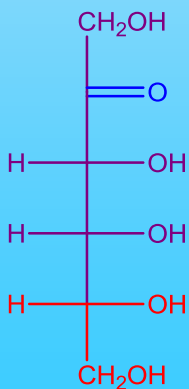
Szereg ketoz

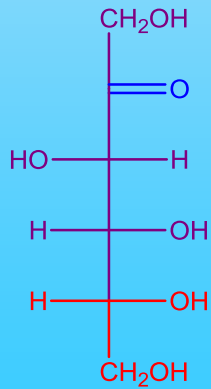
D-rybuloza

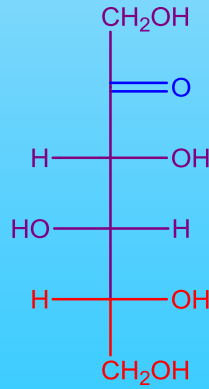
D-ksyluloza

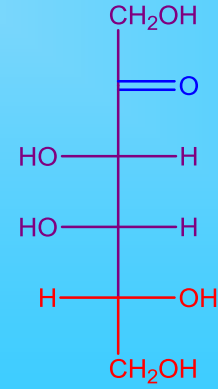
D-psikoza

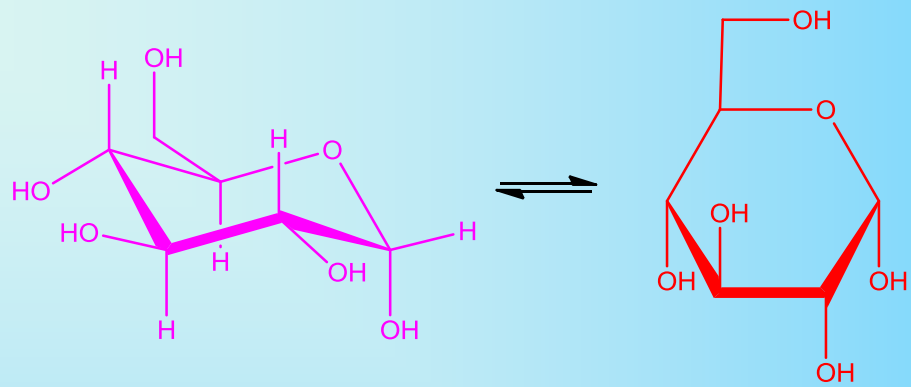
D-fruktoza

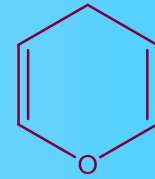
D-sorboza

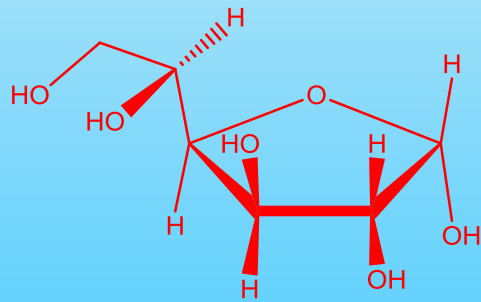
D-tagatoza

Glukopiranoza

4H-piran

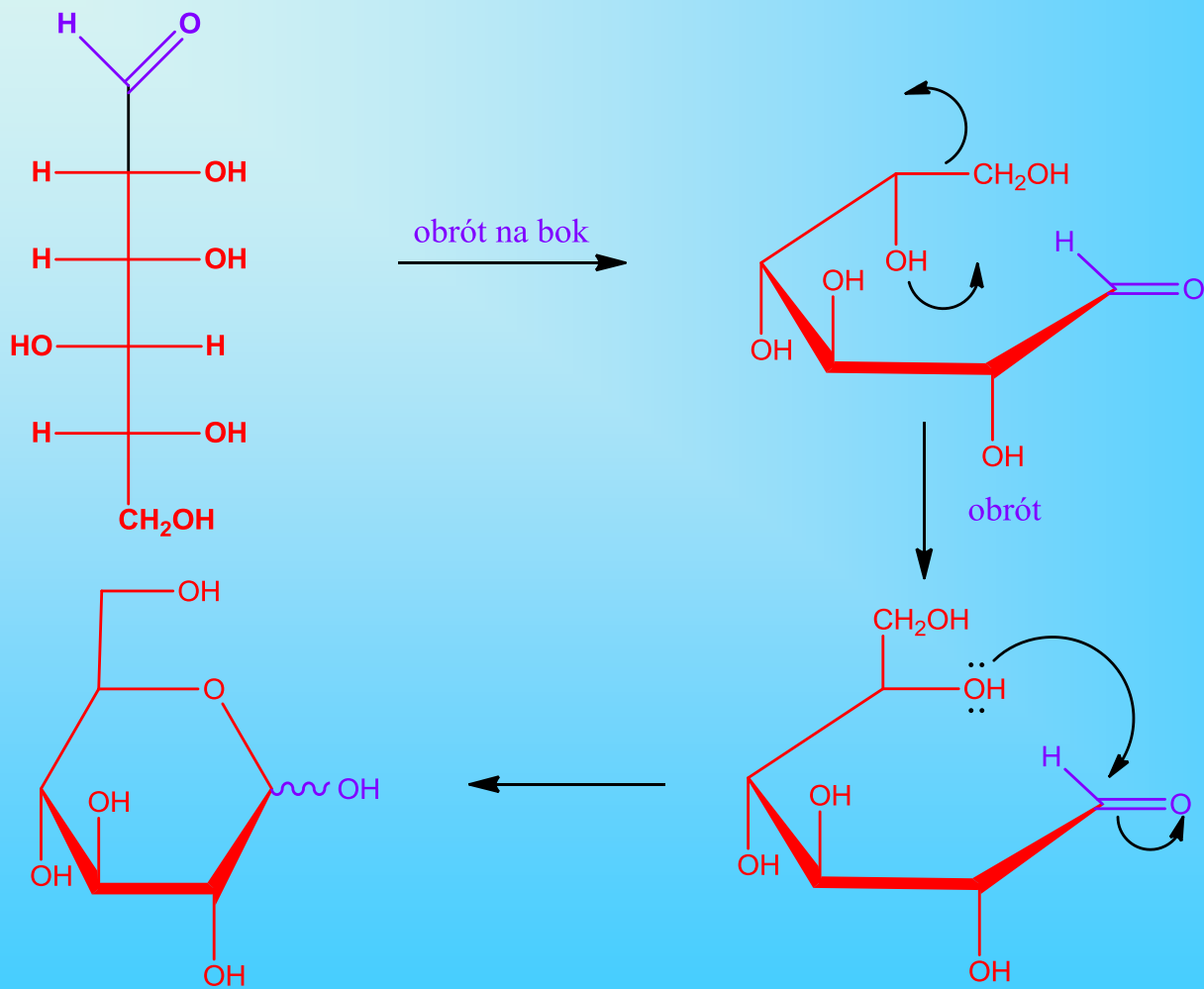

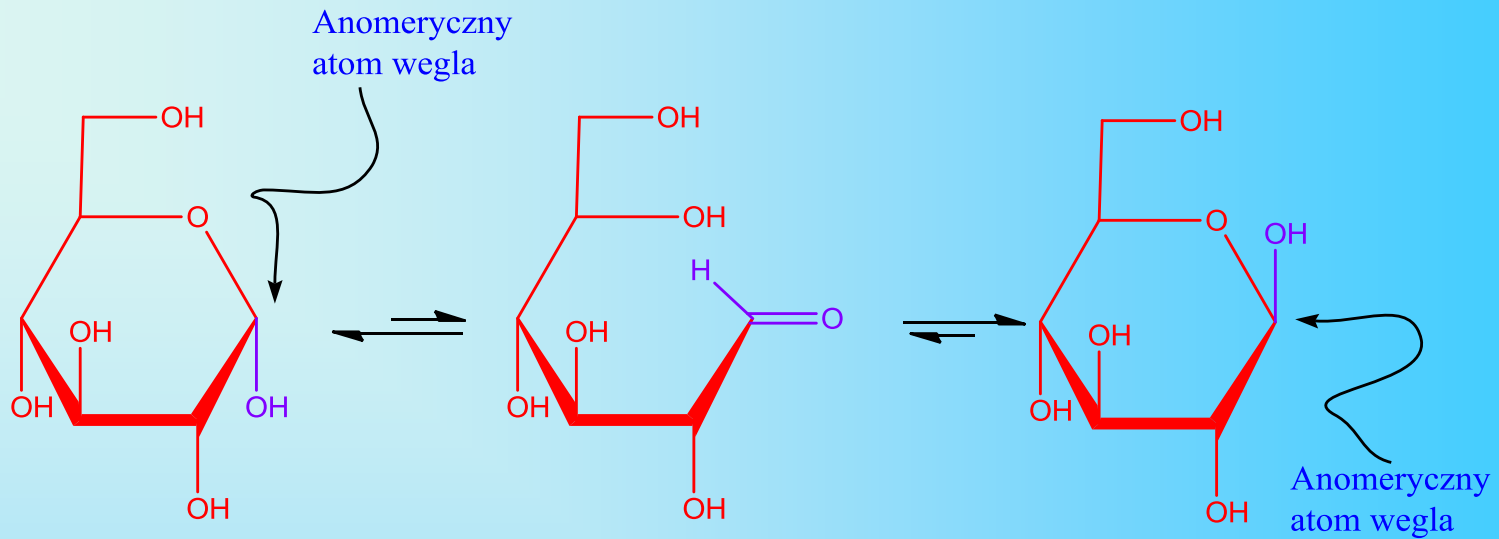
Glukofuranoza

furan

Przekształcenie wzoru Fischera we wzór Hawortha

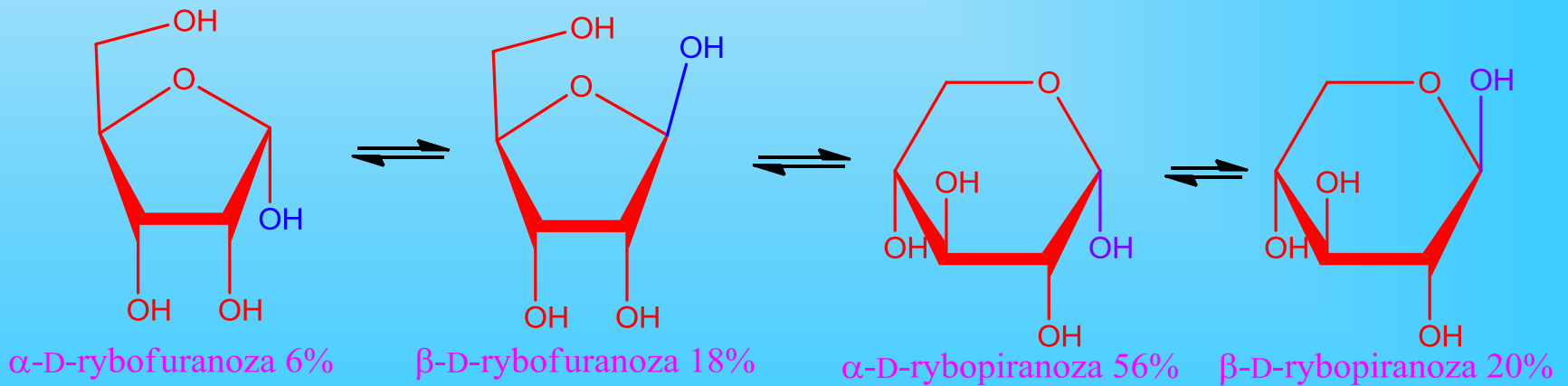

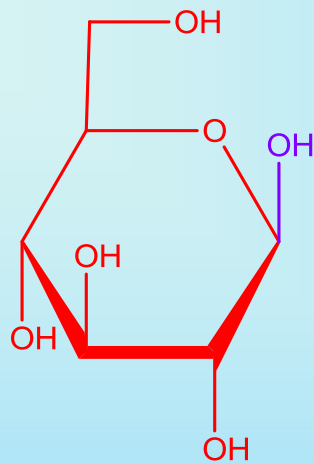

α -D-glukopiranoza 36%
tt.146 °C, $[\alpha] +112^\circ$

Acykliczna forma aldehydowa
D-glukozy 0,003-0.02%

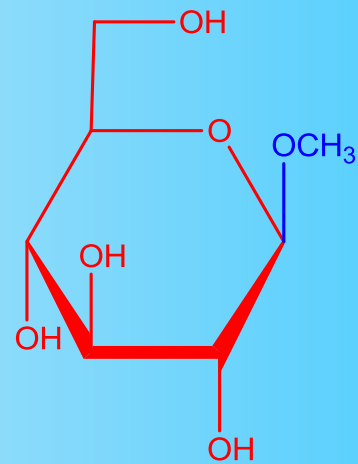
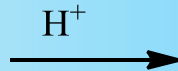
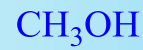
β -D-glukopiranoza 64%
tt.150°C, $[\alpha] +19^\circ$

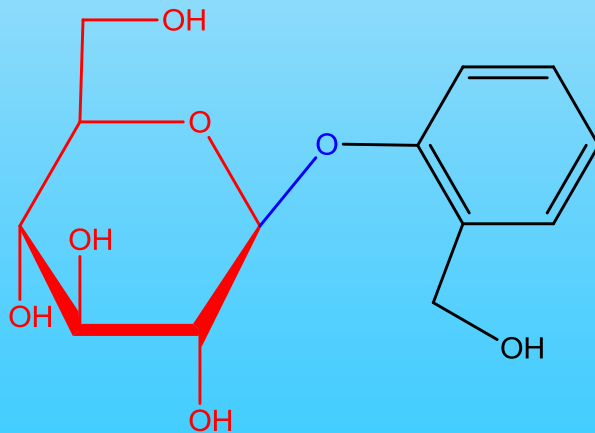

β -D-glukopiranoza

+

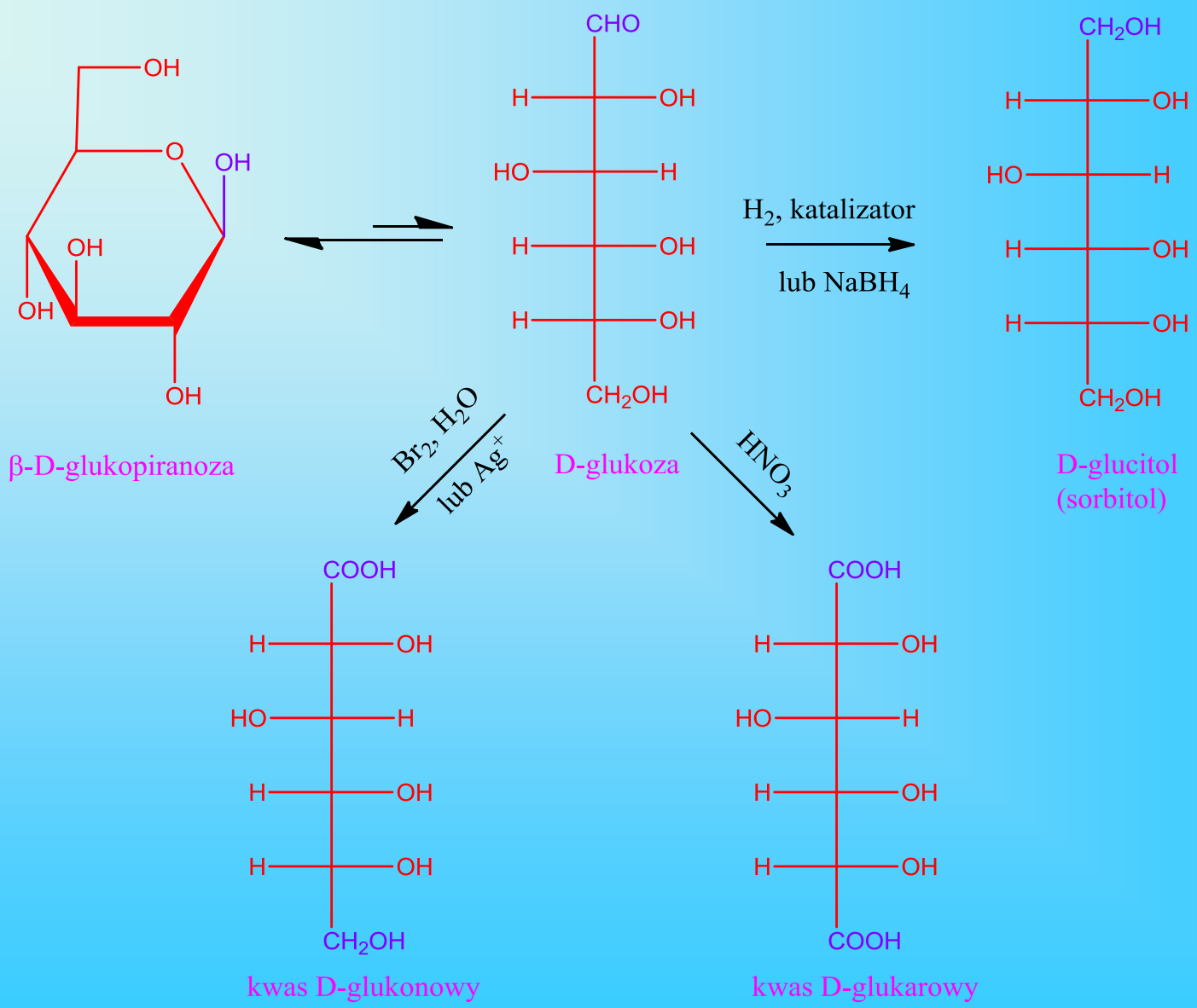

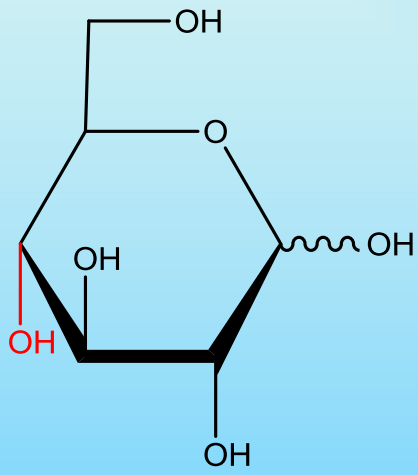
metylo- β -D-glukopiranozyd

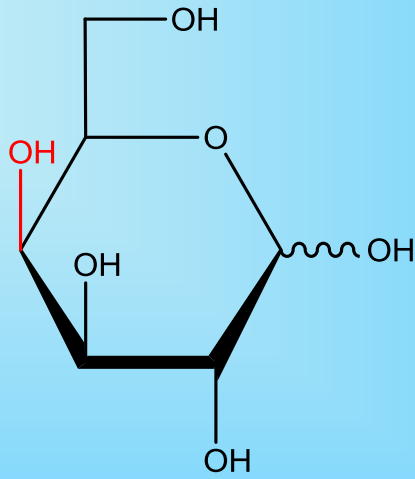
salicyna

Przykładem glikozydu jest gorzka **salicyna**, występująca w korze wierzbowej, stosowana już w starożytności jako środek przeciwgorączkowy

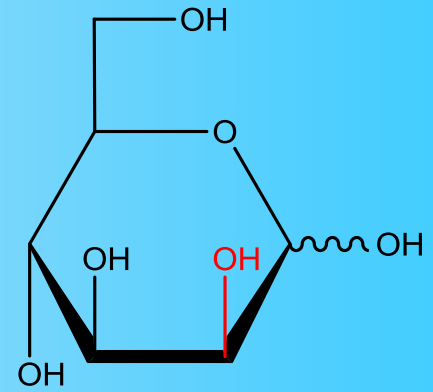

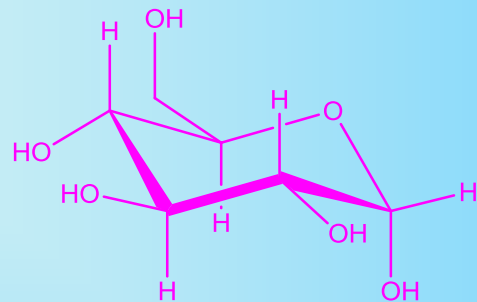
Glukoza

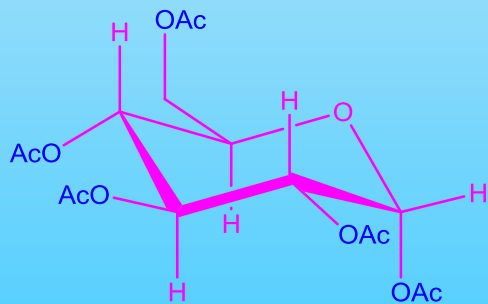
Galaktoza

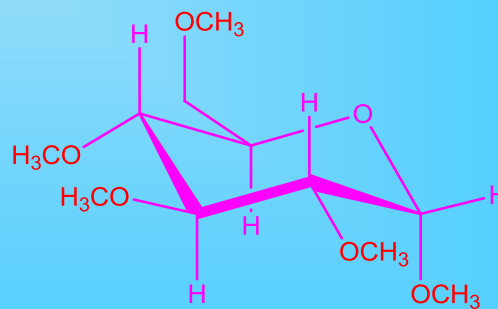
Mannoza

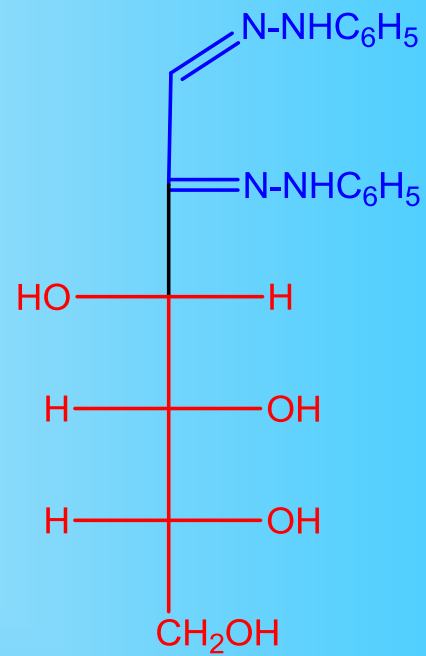
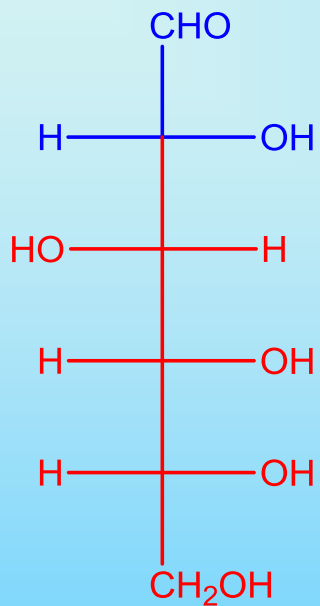

Bezwodnik octowy,
pirydyna

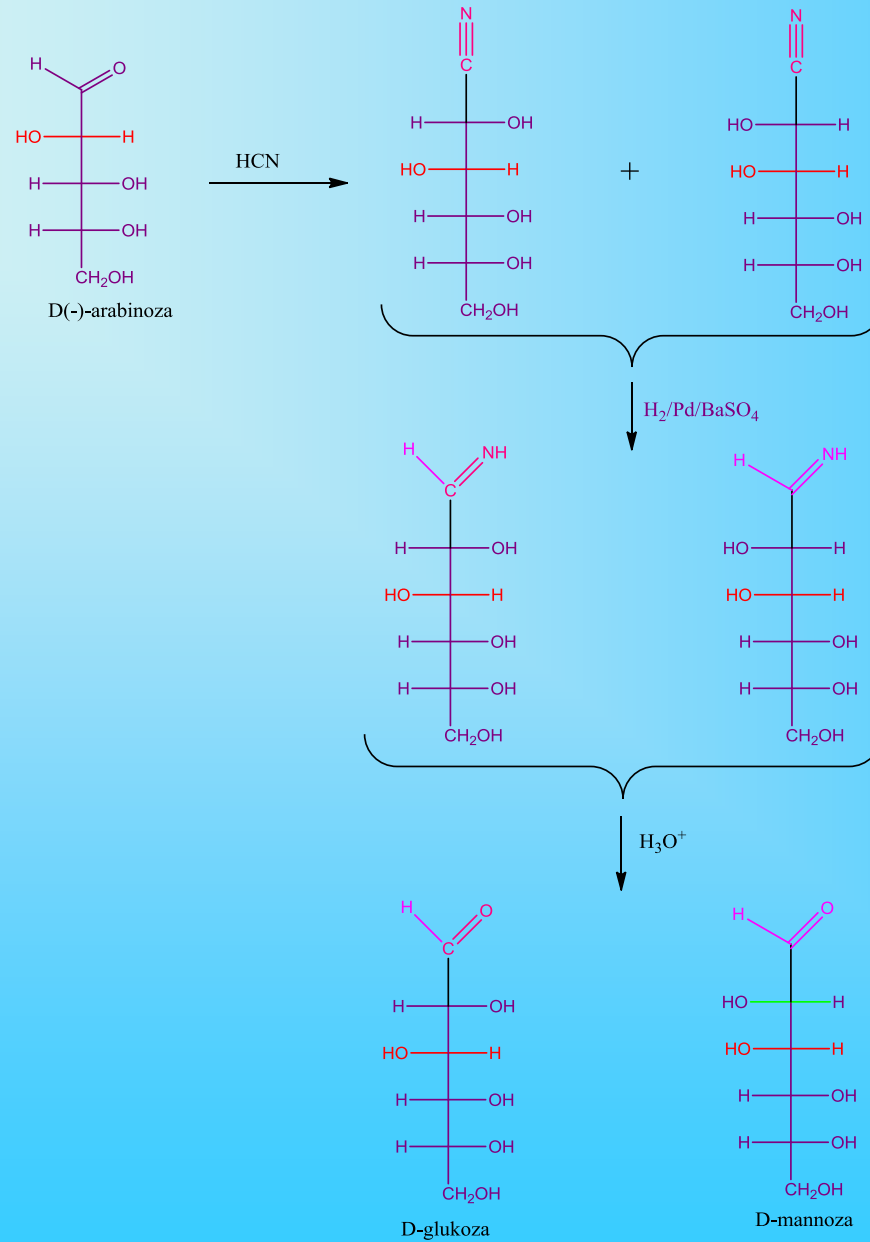
$\text{Ag}_2\text{O}/\text{CH}_3\text{I}$

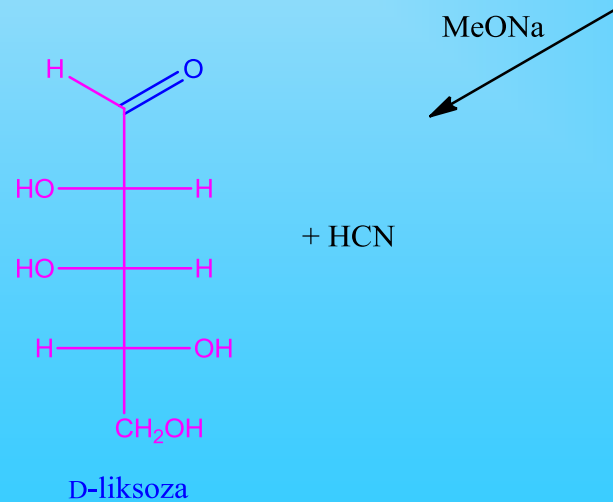
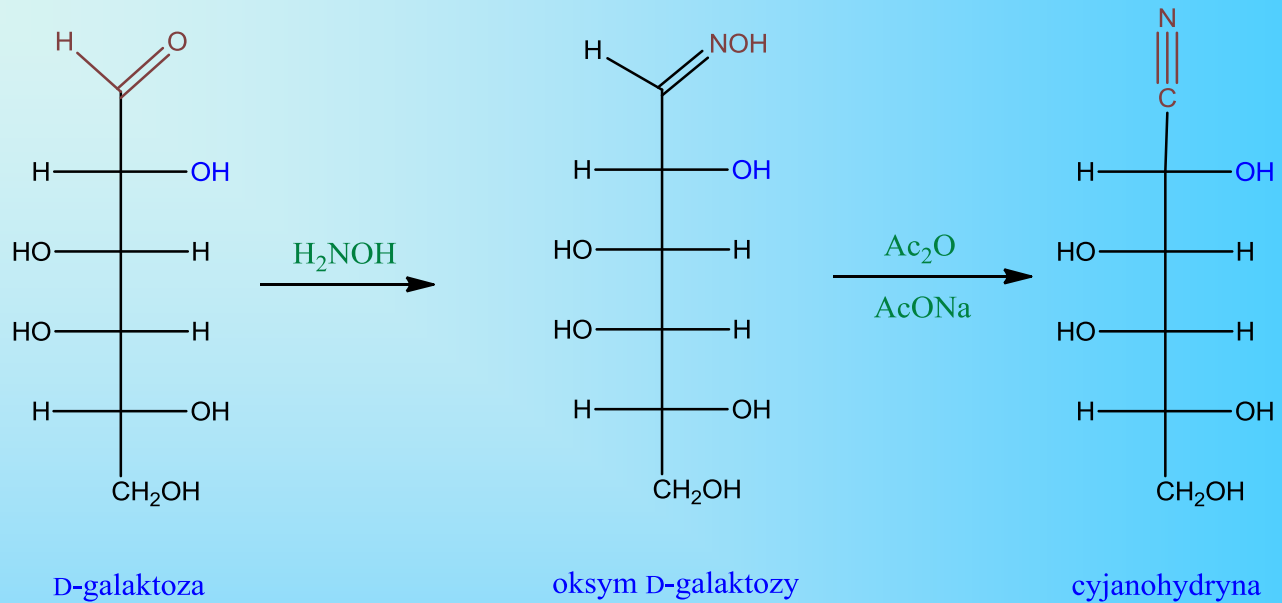

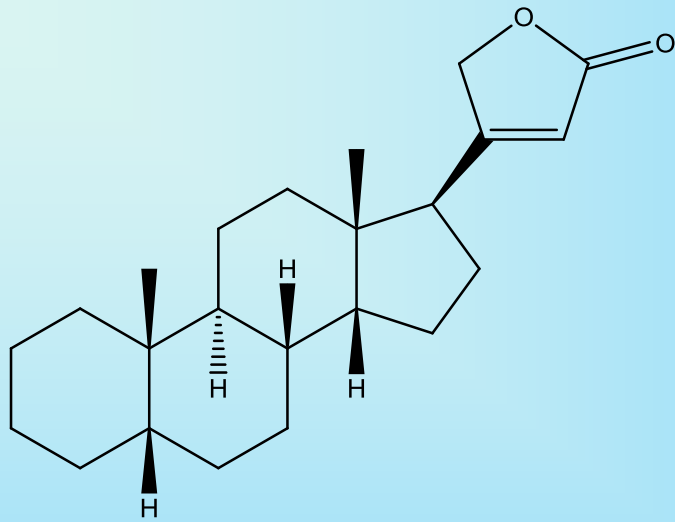
Osazon

Metoda Kilianiego-Fischera

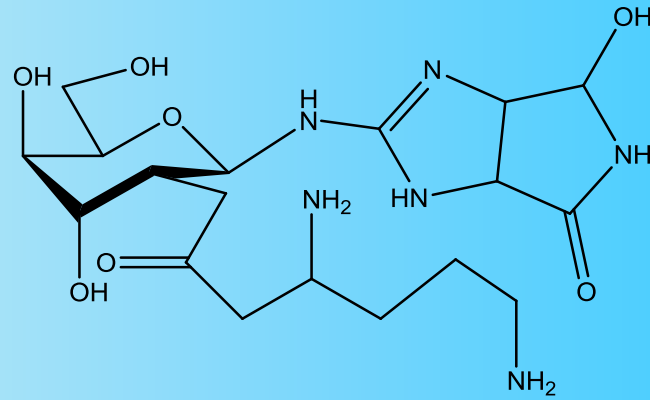

Degradacja Wohla

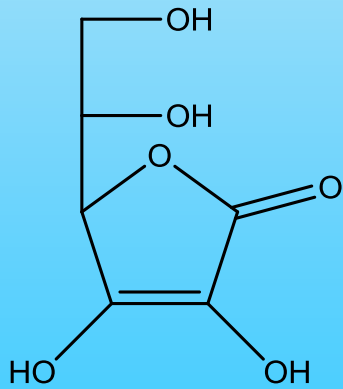

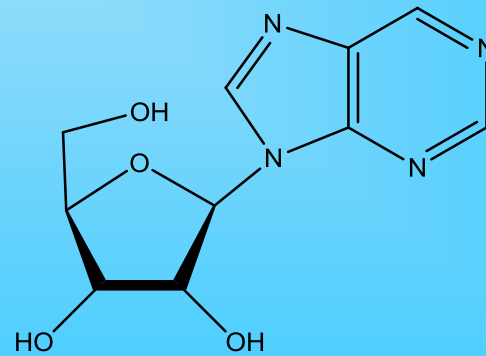
Kardenolid-glikozyd nasercowy

Streptotrycyna-antybiotyk

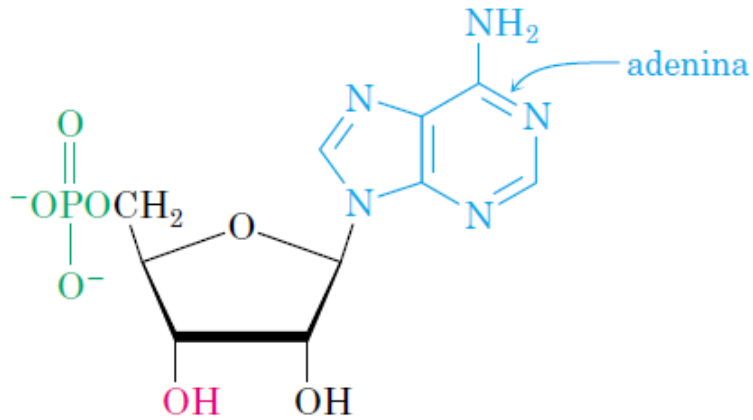

Witamina C

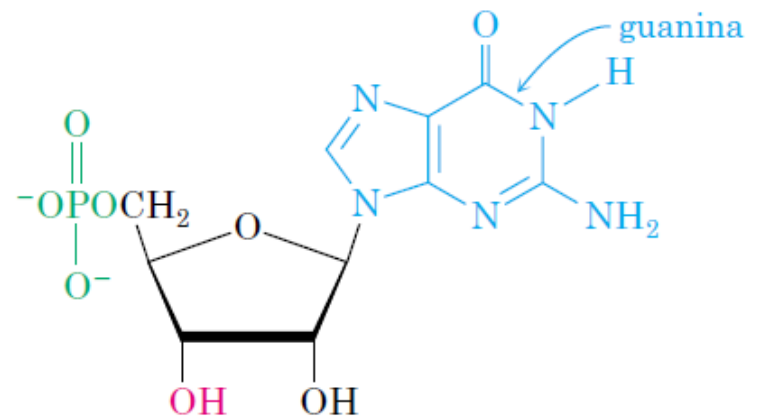

Nebularyna-lek antyrakowy

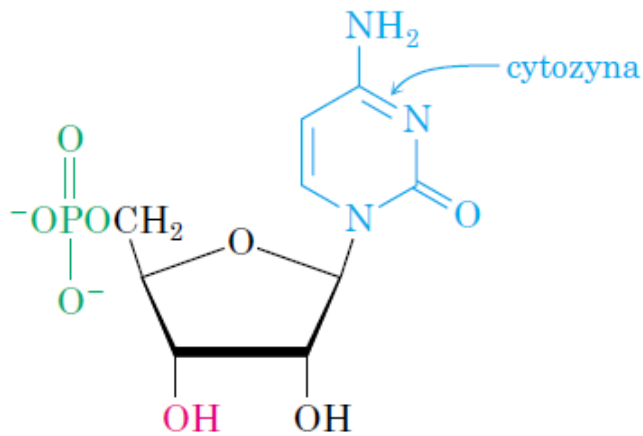
Rybonukleotydy

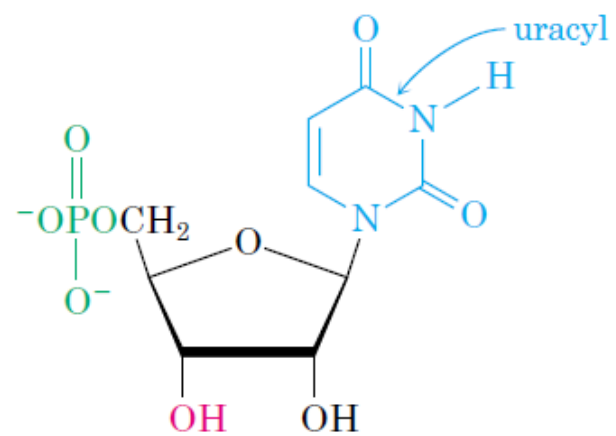
5'-fosforan adenozyngy

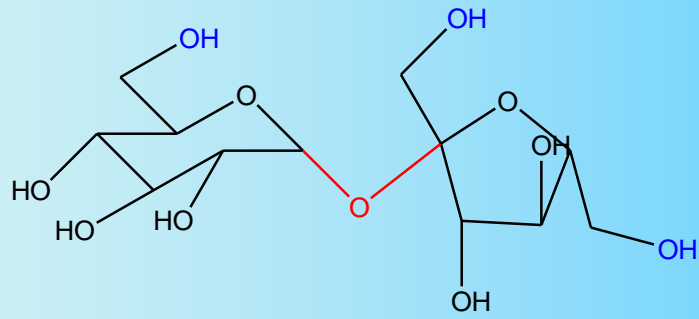
5'-fosforan guanozyngy

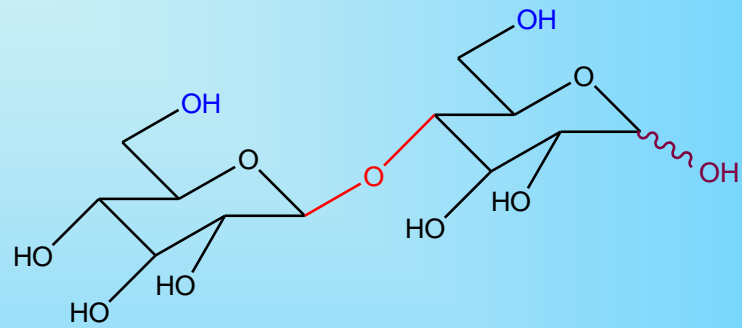
5'-fosforan cytydyny

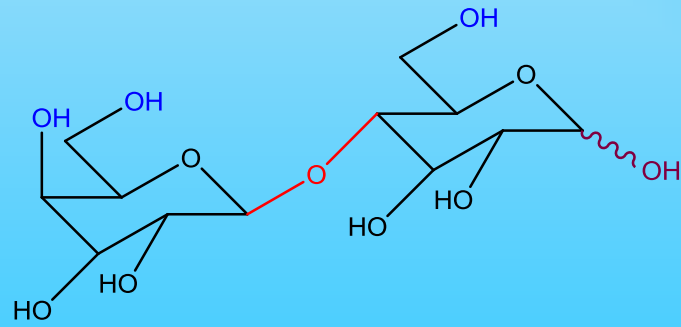
5'-fosforan urydyny

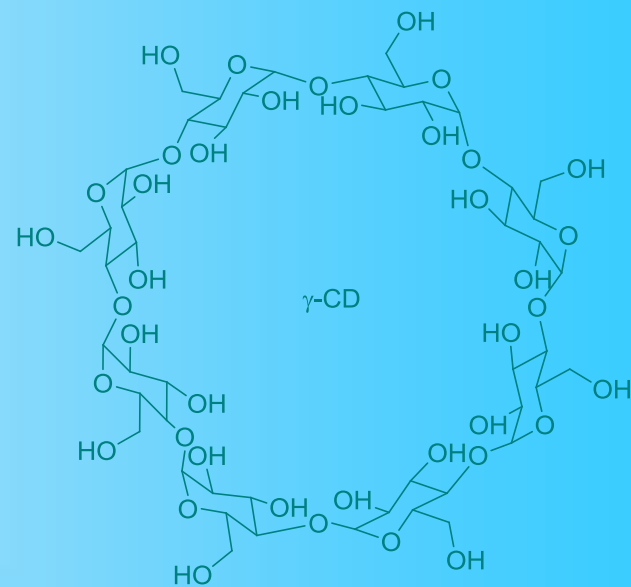
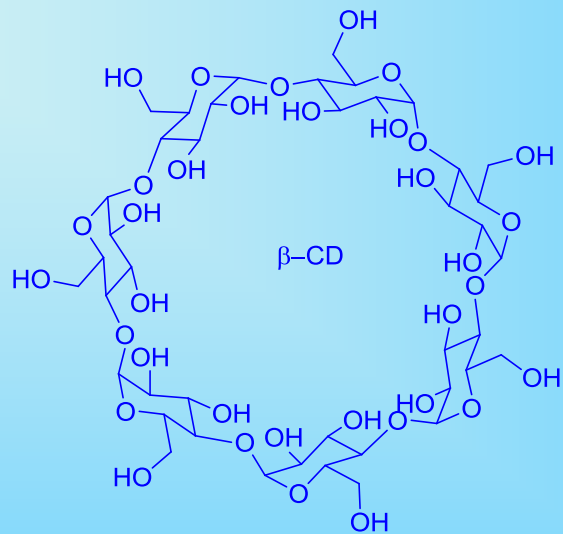
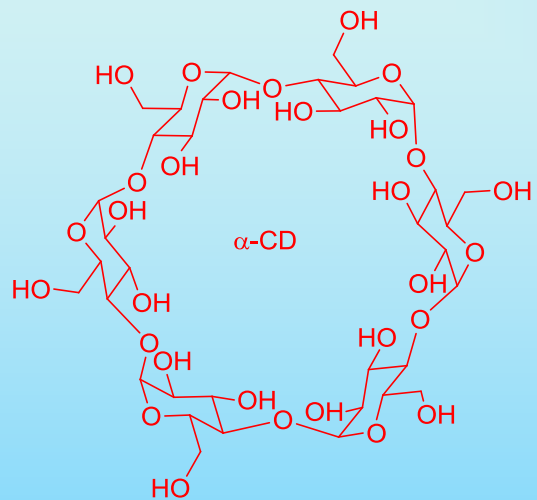
Sacharoza

Celbioza

Laktoza

CUKIER JAKI JEST KAŻDY WIDZI

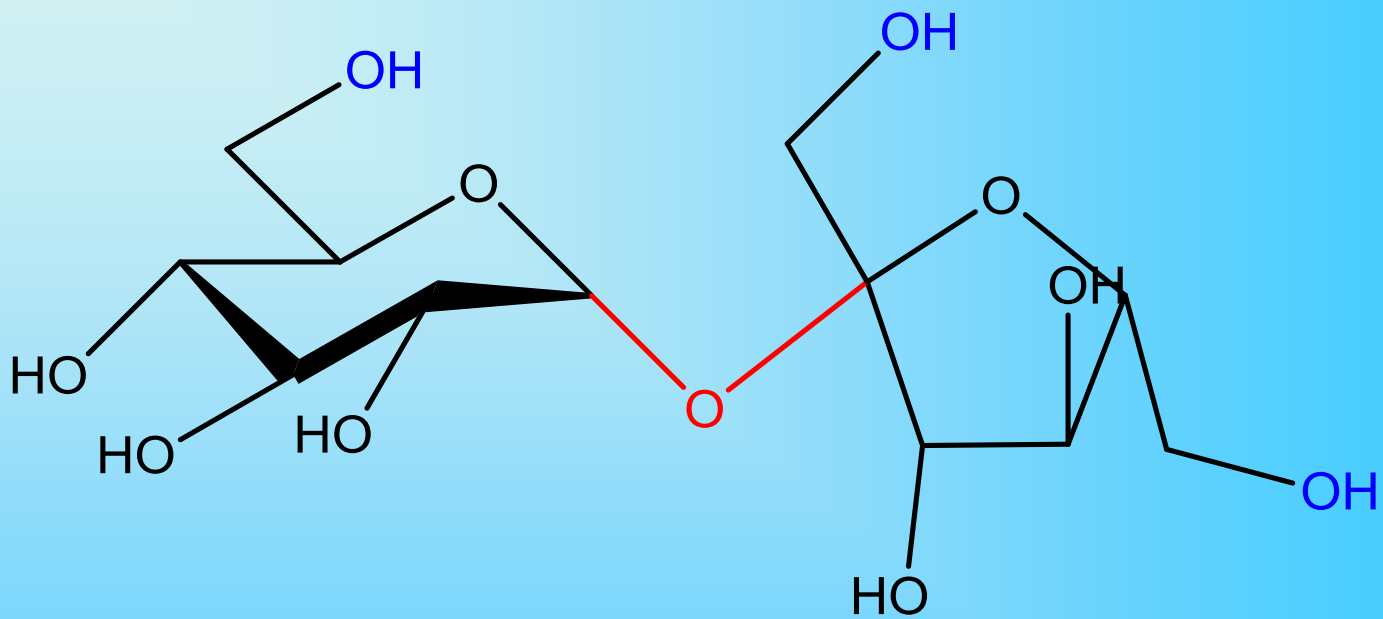

„Koń jaki jest, każdy widzi”

Benedykt Joachim Chmielowski herbu Nałęcz (ur. 1700, zm. 1763) – polski ksiądz katolicki, kanonik kijowski, *pisarz dewocyjny*. Zastąpił jako twórca pierwszej polskiej encyklopedii powszechnej. Encyklopedia miała dwa wydania, pierwsze w latach 1745-1746, drugie, uzupełnione i rozszerzone, w latach 1754-1764.

Benedykt Chmielowski – pierwsza polska encyklopedia powszechna.
<http://najlepszy-przyjaciel.pl>

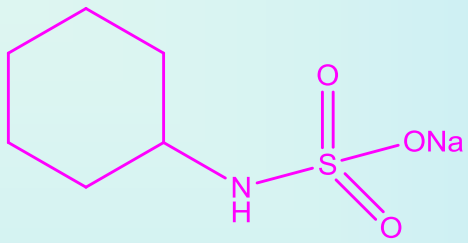

Sacharoza

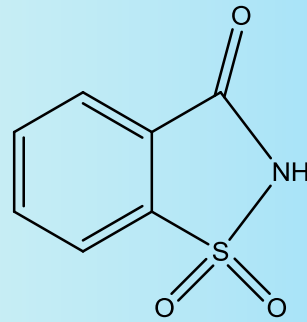

SACHAROZĘ NA SKALĘ PRZEMYSŁOWĄ ZACZĘTO OTRZYMYWAĆ NA BLISKIM WŚCHODZIE Z TRZCINY CUKROWEJ JUŻ W STAROŻYTNOŚCI. CUKIER WYRABIANO TAKŻE W INDIACH ORAZ CHINACH. **DO EUROPY SACHAROZĘ SPROWADZILI GRECY W IV WIEKU P.N.E.** W ÓWCZESNYCH CZASACH BYŁA STOSOWANA JAKO **KOSZTOWNY LEK**. KIEDY AMERYKA ZOSTAŁA ODKRYTA I ZAŁOŻONO NA NIEJ WIELKIE PLANTACJE TRZCINY CUKROWEJ, DOSTAWY TEGO PRODUKTU DO EUROPY ZNACZNIE WZROSŁY.

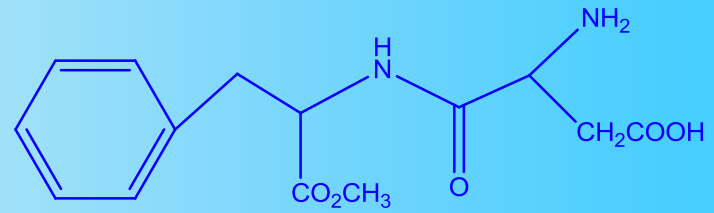
PIERWSZA UDANA PRÓBA OTRZYMANIA CUKRU **Z BURAKÓW CUKROWYCH** ODBYŁA SIĘ **W 1747 R.** PRZEZ NIEMIECKIEGO CHEMIKA ANDREASA SIGISMUNDA MARGGRAFA. PIERWSZĄ CUKROWNIĘ WYBUDOWANO NA ŚLĄSKU W **1802** ROKU.

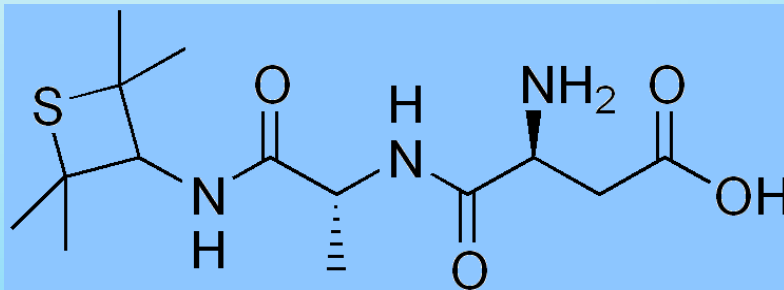
Cyklamian sodu E-952

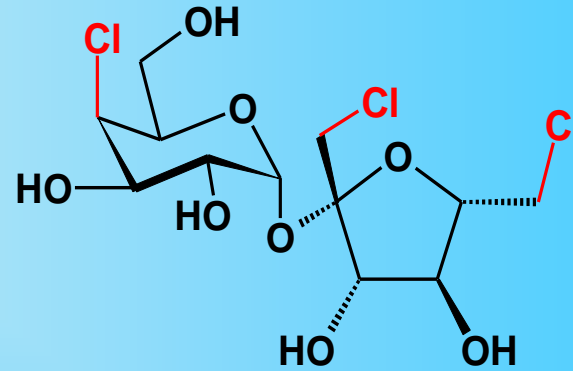
Sacharyna

Ester metylowy *N*-L- α -aspargilo-L-fenylalaniny (Aspartam)

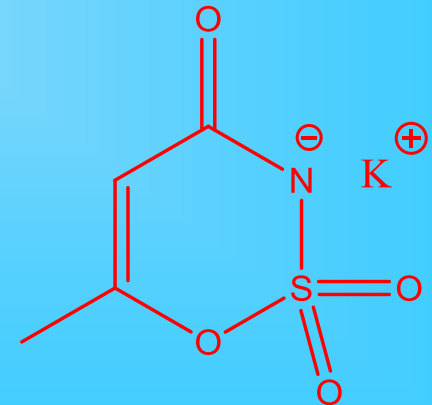

Alitam

Sukraloza

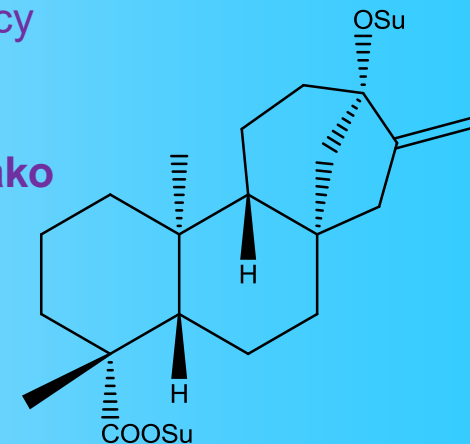
Słodziki syntetyczne	Współczynnik słodkości
Aspartam	180
Acesulfam	150
Sacharyna	300
Cyklamat	30
Sukraloza	600
Alitam	2000

Acesulfam K

Stewia (*Stevia rebaudiana*) gatunek roślin astrowatych **jest rośliną wieloletnią o słodkich liściach**. Pochodzi z Brazylii i Paragwaju i nazywana jest "słodkim zieleń paragwajskim,,. Była używana przez różne plemiona tubylcze jeszcze przed kolonizacją hiszpańską (XVII w.). W krajach Dalekiego Wschodu używana jako naturalny słodzik. Indianie południowoamerykańscy stosowali napar z liści stewii **jako środek wzmacniający pracę serca, obniżający ciśnienie krwi, skuteczny w leczeniu schorzeń wątroby i żołądka**. Z kolei kobiety indiańskie wykorzystywały sproszkowane liście **jako maseczki kosmetyczne, okłady ujędrniające cerę i wygładzające zmarszczki**. Stosowane były również w formie syropu, **jako słodzik**.

Związki chemiczne obecne w stewii i wykazujące smak słodki skoncentrowane są w liściach rośliny. Należą one do grupy glikozydów i nazywane są stewiozydami. W listopadzie 2011 roku glikozydy stewii zostały dopuszczone do stosowania w krajach UE i oznaczono je symbolem **E960**. Charakteryzują się **wysoką siłą słodzącą w stosunku do sacharozy** (około 300 razy słodsza) **i niską kalorycznością**. Stewiozydy są stabilne termicznie (wytrzymują działanie temperatury do 180°C. Są rozpuszczalne w wodzie i alkoholach. Mogą być stosowane do słodzenia napojów i potraw typu „light”. Z badań wynika, że czysty stewiozyd jest 300 razy słodszy od sacharozy, ale w stężeniu 0,4%. Wraz ze wzrostem stężenia jego współczynnik słodkości maleje. **Czysty stewiozyd w stężeniu powyżej 90% ma trwałą gorzkawą lub ściągającą smak**.

Produkcja cukru surowego^[1]
(w mln ton)

<u>Brazylia</u>	33,45
<u>Unia Europejska</u>	16,63
<u>Indie</u>	15,65
<u>Chiny</u>	13,63
<u>Tajlandia</u>	7,94
<u>Stany Zjednoczone</u>	6,85
<u>Meksyk</u>	5,18
<u>Australia</u>	4,52

¹ Poradnik Plantatora Buraka Cukrowego nr 2, 2011, str. 7.

Z przymrużeniem oka:

Gdy przyśni ci się, że:

- jesz cukier - znaczy to, że otaczają cię pochlebcy
- kupujesz cukier - czeka cię przyjemne życie
- dostajesz cukier - ktoś stara się o twoją miłość

Praktycznie:

- ❖ łyżeczka cukru wsypana do wazonu z kwiatami ciętymi przedłuża ich świeżość
- ❖ cytryny zawierają więcej cukru, niż truskawki
- ❖ szczypta cukru na języku, to tradycyjny sposób na uciążliwą czkawkę
- ❖ nasze prababki używały cukru do krochmalenia swoich halek
- ❖ cukier bardzo często pojawia się w filmach – to z niego wykonane są rozpryskujące się na oczach widza butelki czy szyby
- ❖ cukier był jednym z pierwszych składników dodawanych do lekarstw dla złagodzenia ich gorzkiego smaku

Matematycznie:

- ❑ do wyprodukowania jednego kg cukru potrzeba około 10 buraków cukrowych
- ❑ z jednego buraka cukrowego można wyprodukować 30 łyżeczek cukru
- ❑ jeden kryształek cukru waży przeciętnie 0,2 mg, czyli jedną piątą jednej tysięcznej jednego grama (0,0002 g)
- ❑ w jednym kilogramie cukru znajduje się około 5 milionów ziarenek cukru
- ❑ w jednej łyżeczce mieści się około 20 tysięcy kryształków cukru

Dietetycy i lekarze zaliczają cukier do jednej z trzech **"białych trucizn"** naszego organizmu - pozostałe to sól i mąka. Tymczasem **świadomie lub nieświadomie zjadamy go średnio 25 łyżek dziennie, czyli rocznie około 45 kg!** (Statystyki te są zaniżane przez osoby chore na cukrzycę i te, walczące z nadwagą). **Według badań, do normalnego funkcjonowania naszego organizmu, potrzebujemy zaledwie 7 g cukru dziennie.**

Nie jest łatwo ten poziom utrzymać, gdyż cukier uzależnia. Pobudza produkcję serotoniny w mózgu, a ta poprawia nasz nastrój. Kiedy poziom cukru we krwi rośnie, trzustka produkuje duże ilości insuliny, aby go obniżyć. Wtedy jego poziom spada poniżej normy. Skutek? Znużenie i wilczy apetyt na słodczy. I tak koło się zamyka.

Zalecane dzienne spożycie węglowodanów

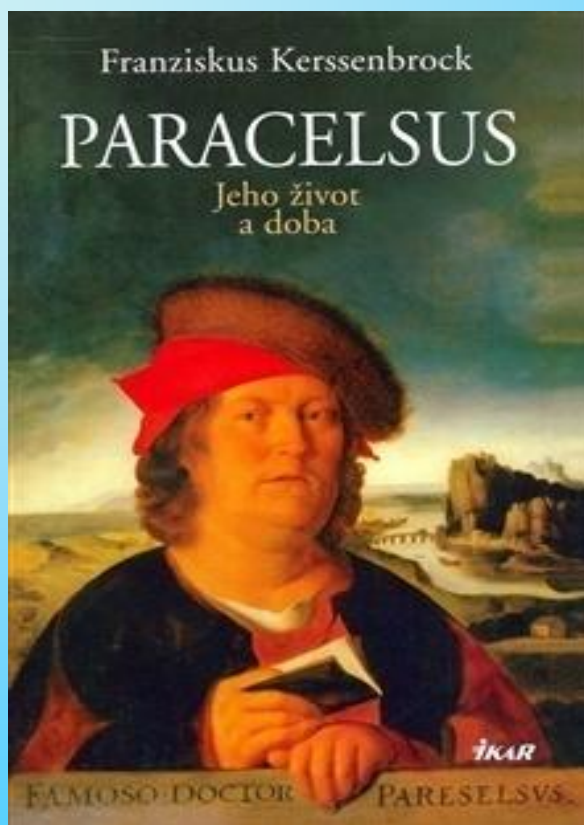
Grupy ludności	Ogółem [g]	[%] energii z węglowodanów
Dzieci 1-3 lat	165	51
Dzieci 4-6 lat	235	55
Dzieci 7-9 lat	290	55
Chłopcy 10-12 lat	370	57
Dziewczęta 10-12 lat	320	56
Młodzież męska 13-15 lat	420-470	56-57
Młodzież męska 16-20 lat	450-545	56-59
Młodzież żeńska 13-15 lat	365-400	56-57
Młodzież żeńska 16-20 lat	355-390	57-58
Mężczyźni 21-64 lat praca lekka	345-385	58-59
Mężczyźni 21-64 lat praca umiarkowana	400-480	57-60
Mężczyźni 21-64 lat praca ciężka	500-600	57-60
Mężczyźni 21-64 lat praca bardzo ciężka	575-605	57-60
Kobiety 21-59 lat praca lekka	300-335	57-58
Kobiety 21-59 lat praca umiarkowana	330-405	55-58
Kobiety 21-59 lat praca ciężka	400-460	55-57
Kobiety ciężarne (II połowa ciąży)	400	57
Kobiety karmiące	490	58
Mężczyźni 65-75 lat	335	58
Mężczyźni powyżej 75 lat	315	60
Kobiety 60-75 lat	320	58
Kobiety powyżej 75 lat	300	60

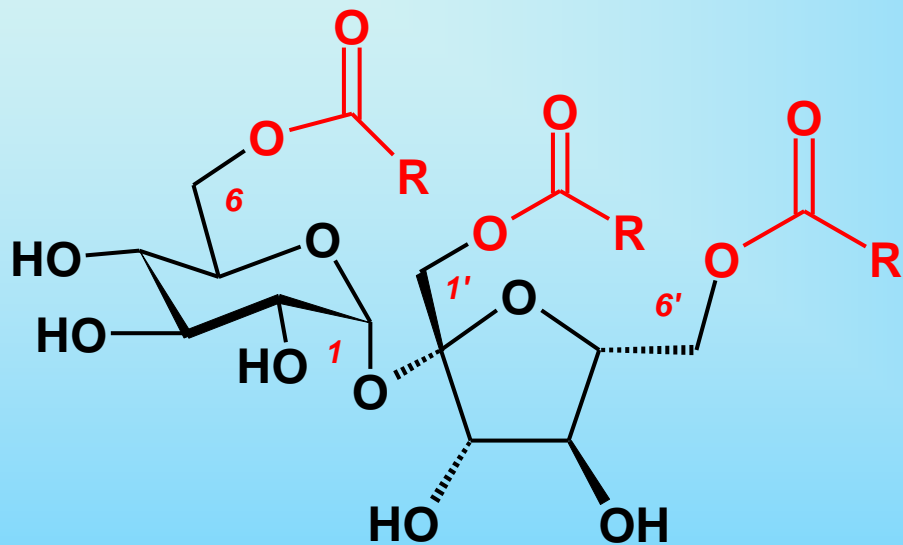
*(według Szczygieł A. i inni: Normy żywienia IŻŻ, zaktualizowane w 1980 r. Żyw. Człow. i Metab., 10, 2, 143, 1983.)

Cukier znaleźć można niemal we wszystkich gotowych potrawach. Obecny jest w produktach, które do słodczy na pewno nie należą: keczupie (niemal połowę zawartości), majonezach, sosach, musztardzie, grzybach marynowanych, ogórkach konserwowych i innych przetworach, gotowanej szynce, salami, parówkach.

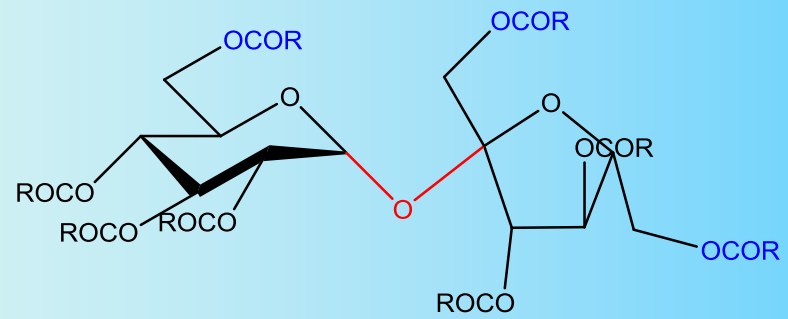
1 kg kosztuje w detalu ok.1 euro. Jest również produktem bardzo czystym i jednorodnym pod względem chemicznym. Czystość kupowanego cukru w sklepie wynosi ponad 99,5%. Do przeprowadzenia reakcji można go dodać prosto z cukierniczki.

CÓŽ JEST TRUCIZNĀ? WSZYŦTKO JEST TRUCIZNĀ I NIC NIE JEST TRUCIZNĀ.

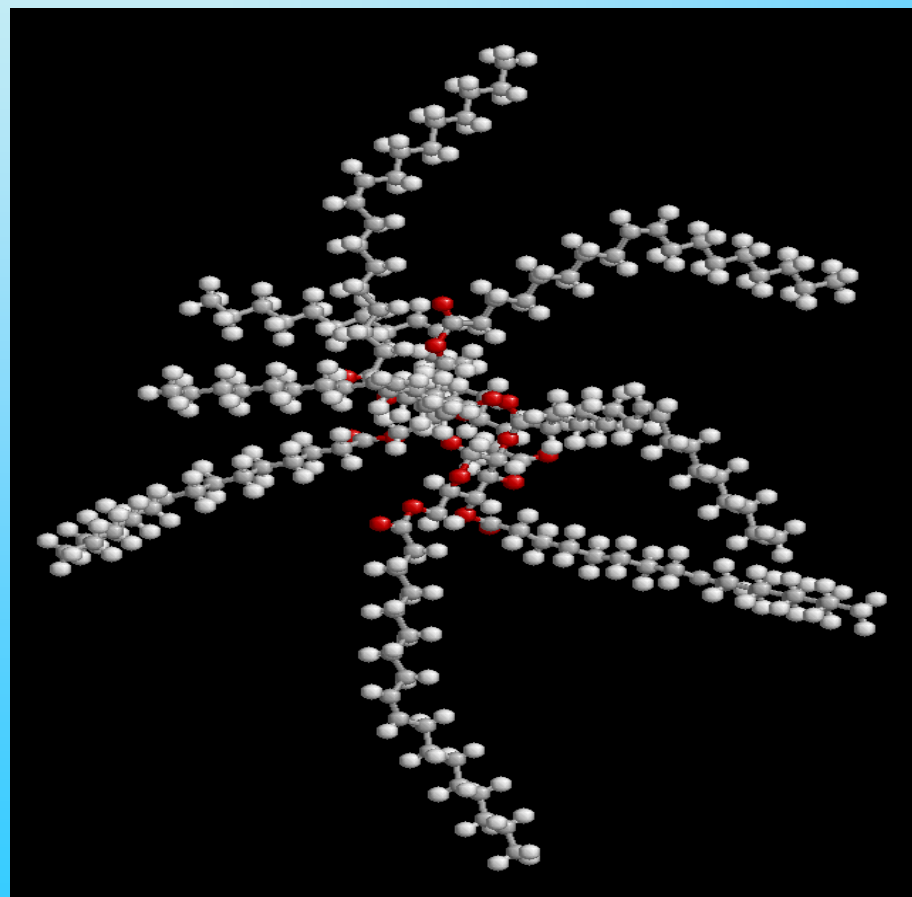

E 473 (emulgator, dodatek do żywności).

OLESTRA R=4-6 at. wegla

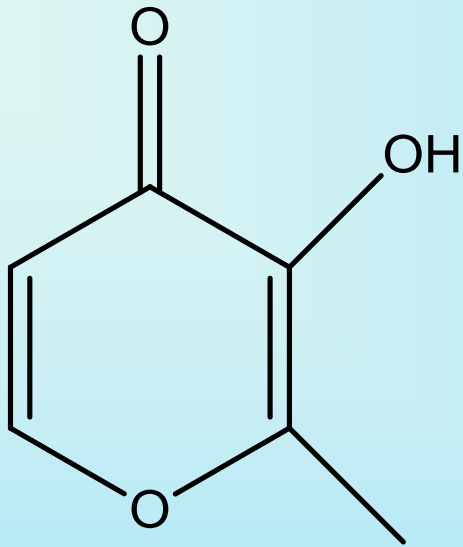

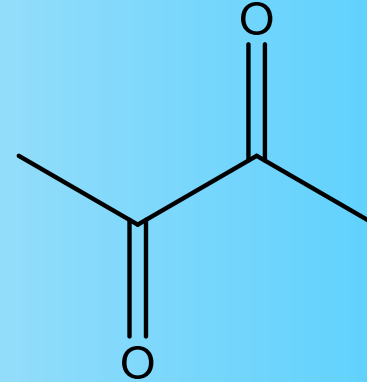
Etapy karmelizacji sacharozy

Faza	Nazwa	Temperatura [°C]	Opis
1	odparowanie wody	100	
2	niewielka nić	102	do lukru
3	duża nić	104	do konfitury
4	niewielka kula	110 - 115	do ciasta
5	duża kula	119 - 122	
6	łatwe pękanie	129	półtwarde cukierki
7	trudne pękanie	165 - 166	mleczne i twarde cukierki
8	bardzo trudne pękanie	168	twarde cukierki
9	jasny karmel	180	
10	średni karmel	180 - 188	
11	ciemny karmel	188 - 204	
12	„czarny Jack”	210	zapach spalenizny

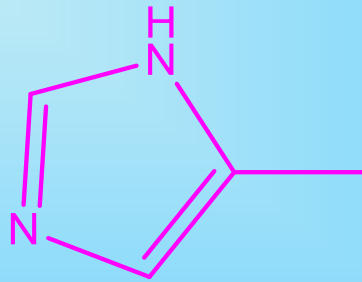

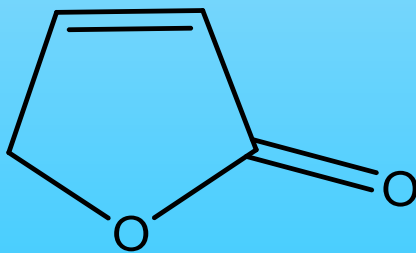
Maltol (E-636) -
zapach świeżego
pieczywa. Występuje
w korze modrzewia
czy sosnowych igłach

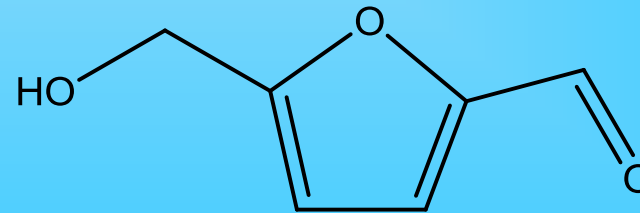
Diacetyl

4-Metyloimidazol

2(5H)-Furanon

Hydroksymetylofurfural

Nazwa produktu: **Sacharoza** Nr katalogowy: cz.d.a. – *xxxxx*, cz. – *xxxxxx*

Przeznaczenie / zastosowanie: *odczynnik analityczny lub chemikalia do syntez*

Przedsiębiorstwo: *xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx*

Identyfikacja zagrożeń: Nie jest klasyfikowana jako substancja niebezpieczna

Pierwsza pomoc:

Po kontakcie z oczami: *płukać wodą*

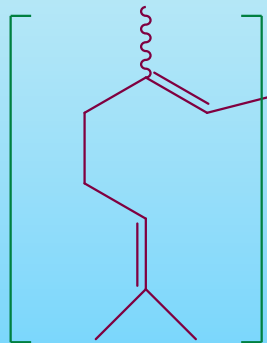
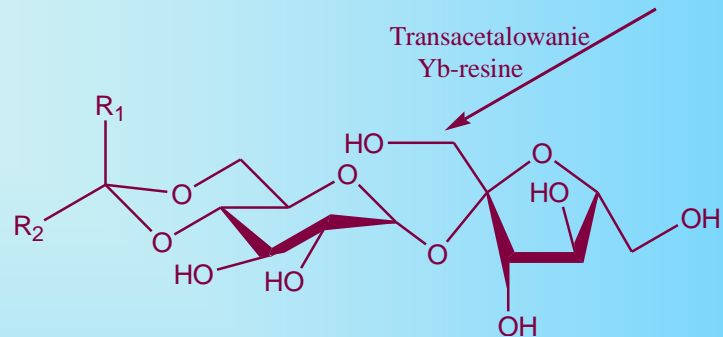
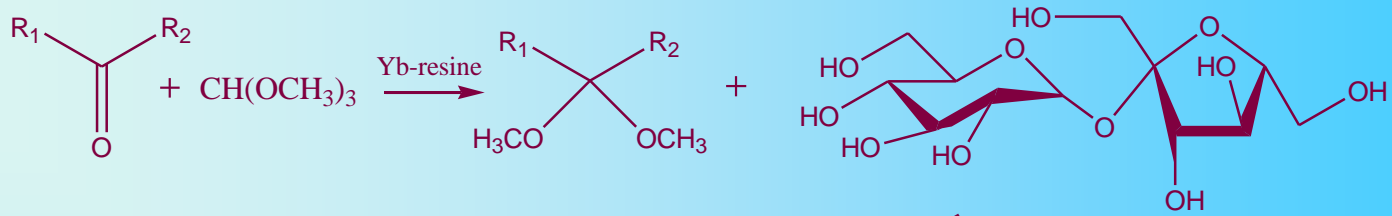
Po spożyciu znacznych ilości: *skontaktować się z lekarzem jeżeli poszkodowany(a) poczuje się niezdrowo*

Postępowanie w przypadku niezamierzonego uwolnienia do środowiska:

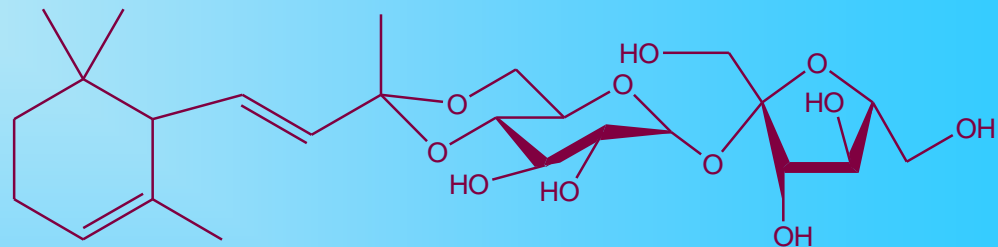
*Zebrać na **sucho**, przekazać do likwidacji. Oczyszczyć zanieczyszczony teren (spłukać wodą).*

Obchodzenie się z substancją: *Zapewnić skuteczną wymianę powietrza*

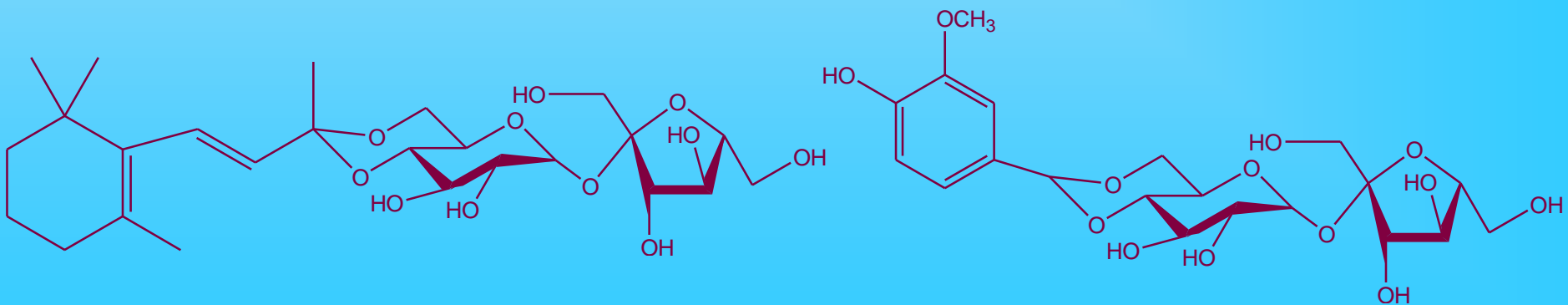
*(wentylacja). **Nie opróżniać do kanalizacji !!!!***

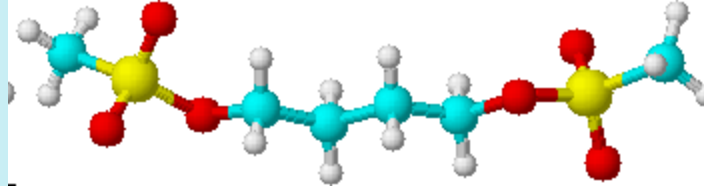

Cytral

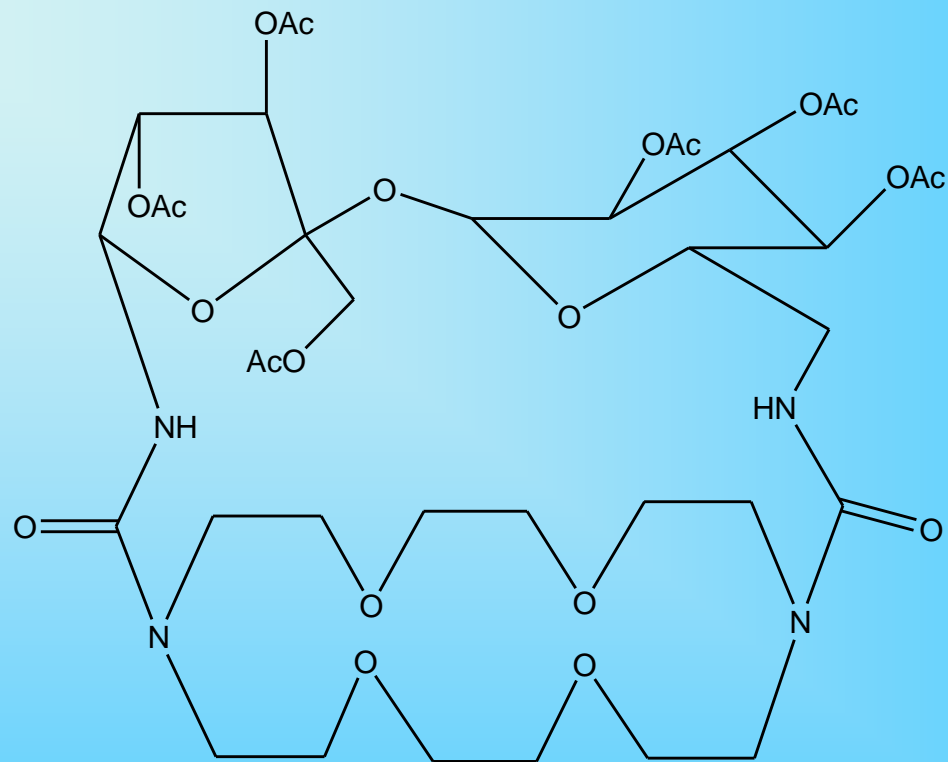

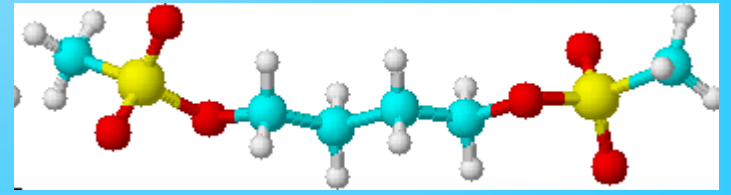
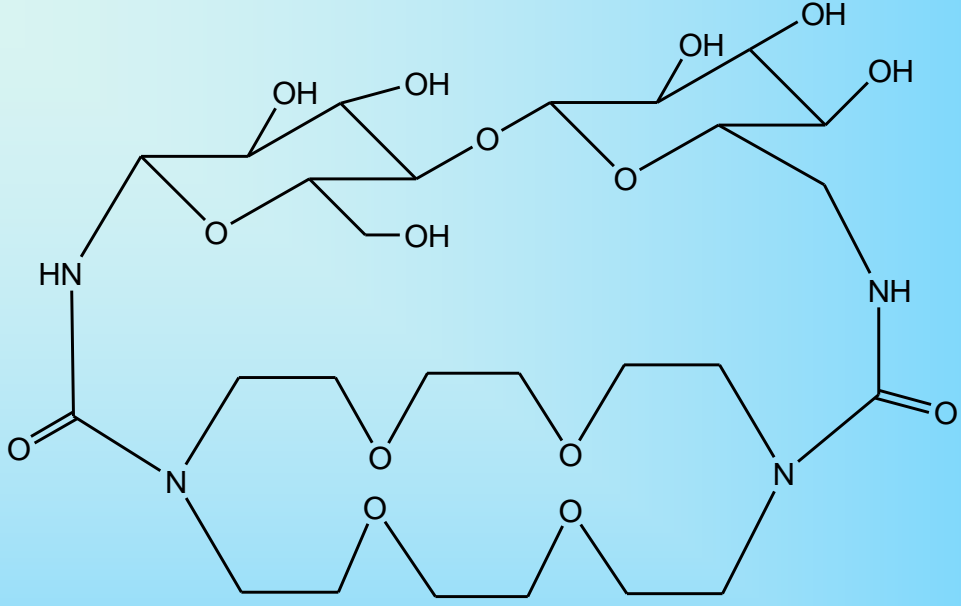
α -jonon

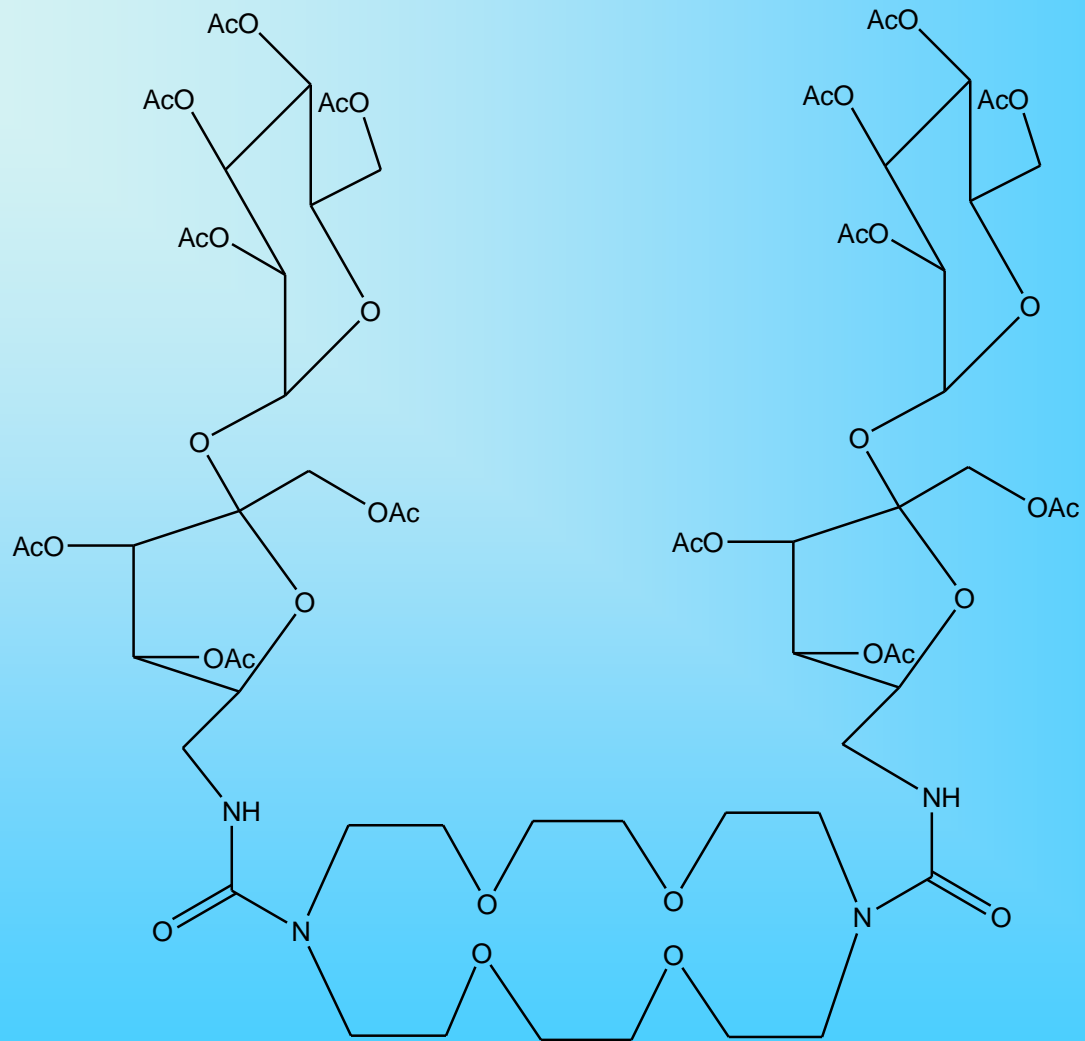

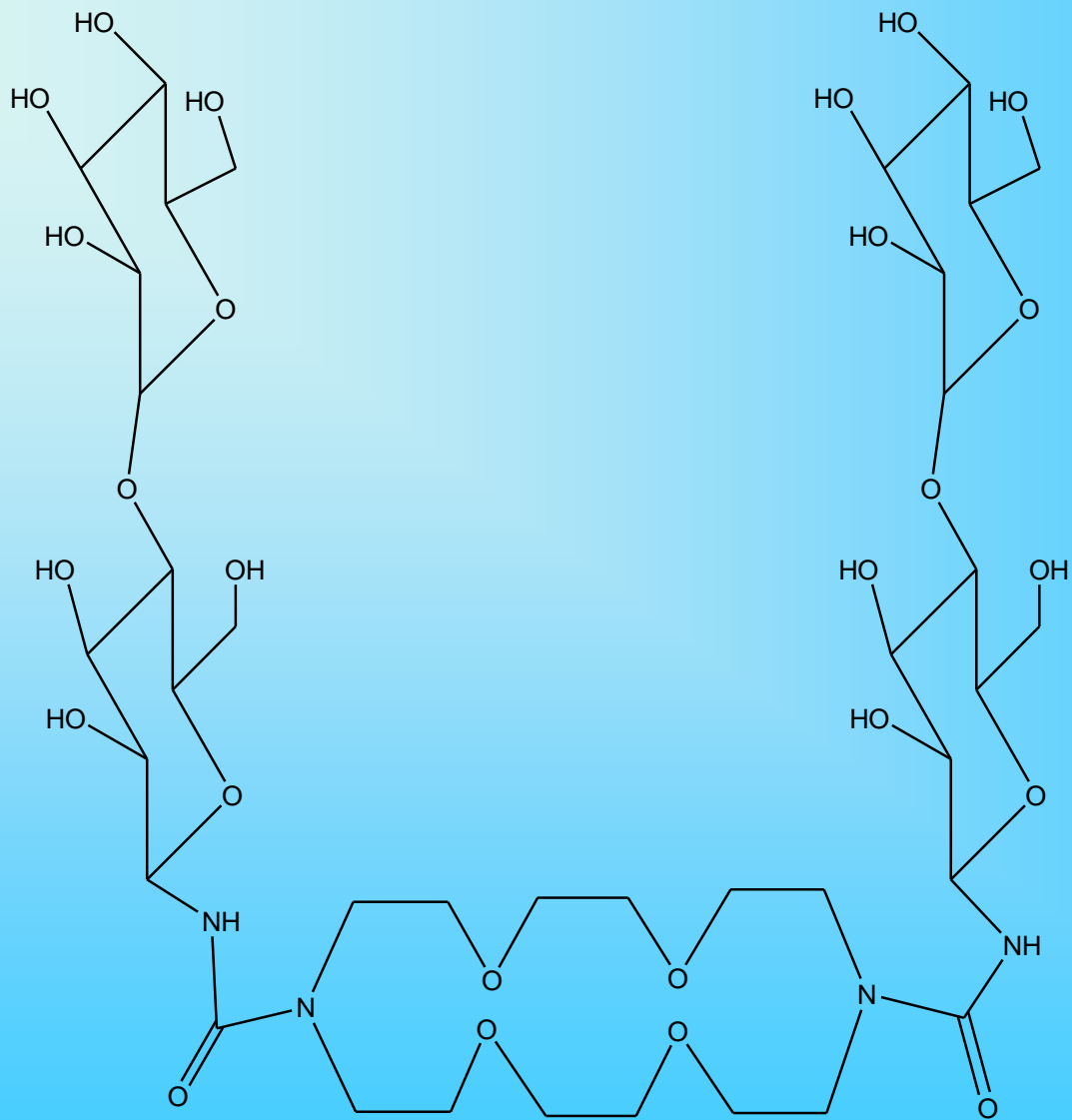

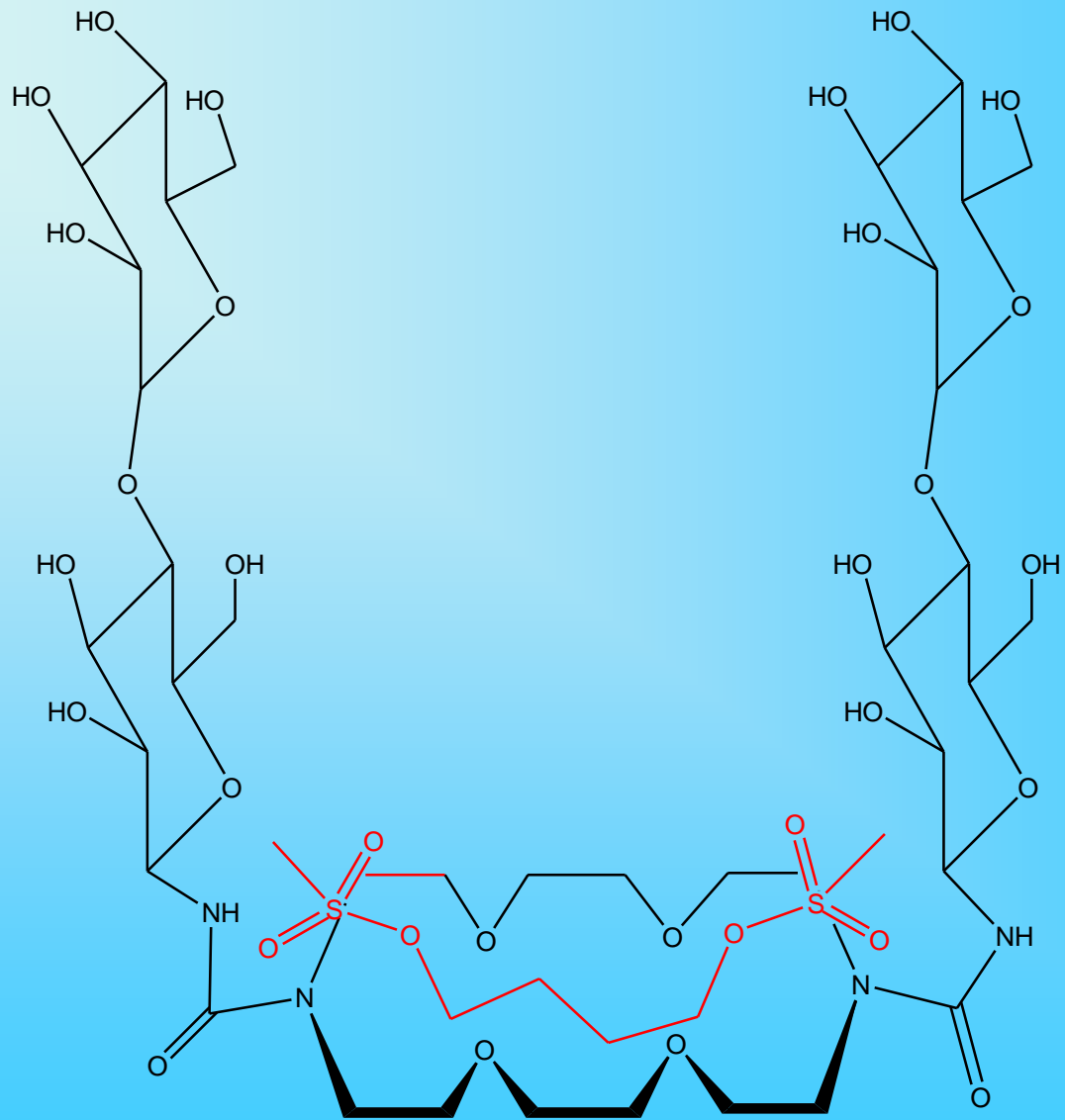
BISULFAN - LEK ANTYRAKOWY

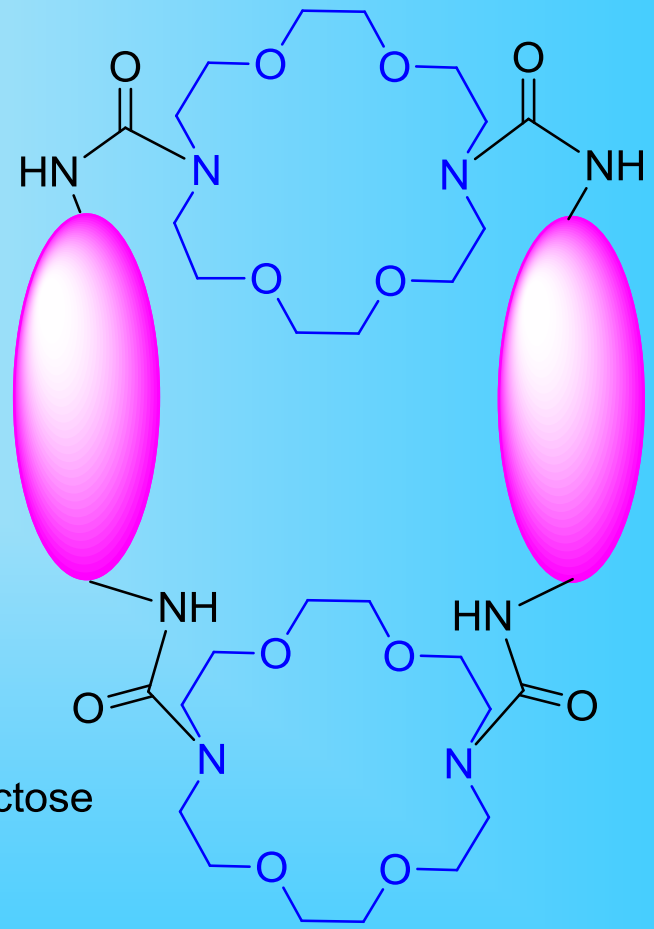
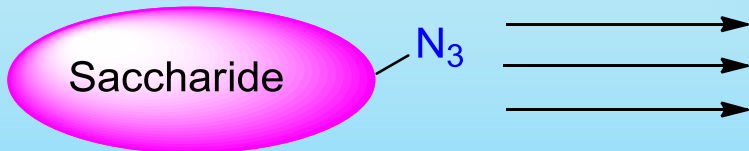

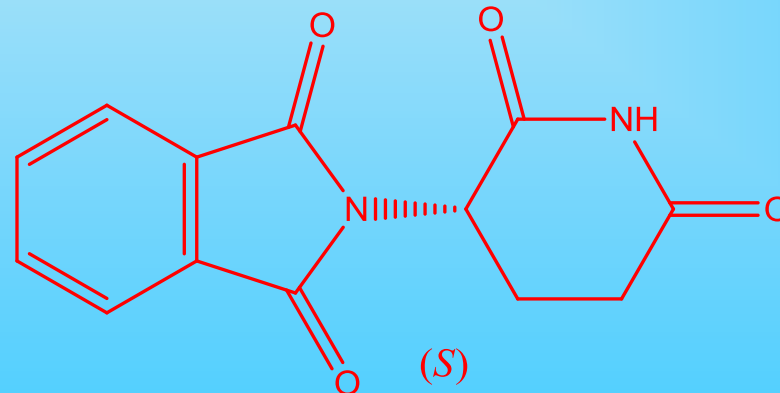
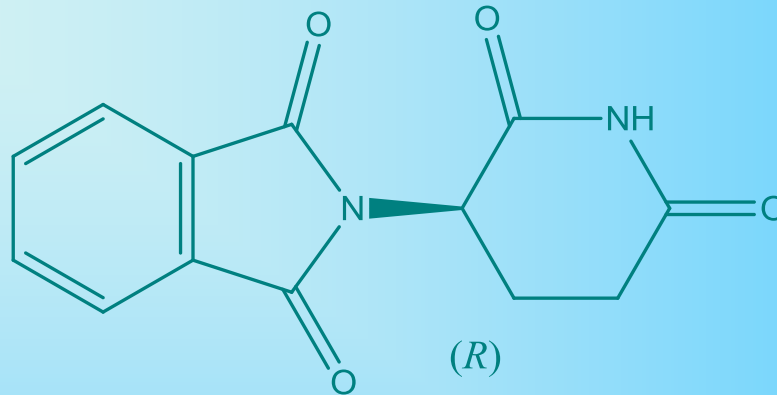

 = cellobiose, glucose and lactose

Talidomid

Talimol, Kevadon, Nibrol, Sedimide, Quietoplex, Contergan, Neurosedyn, Distaval i inne.

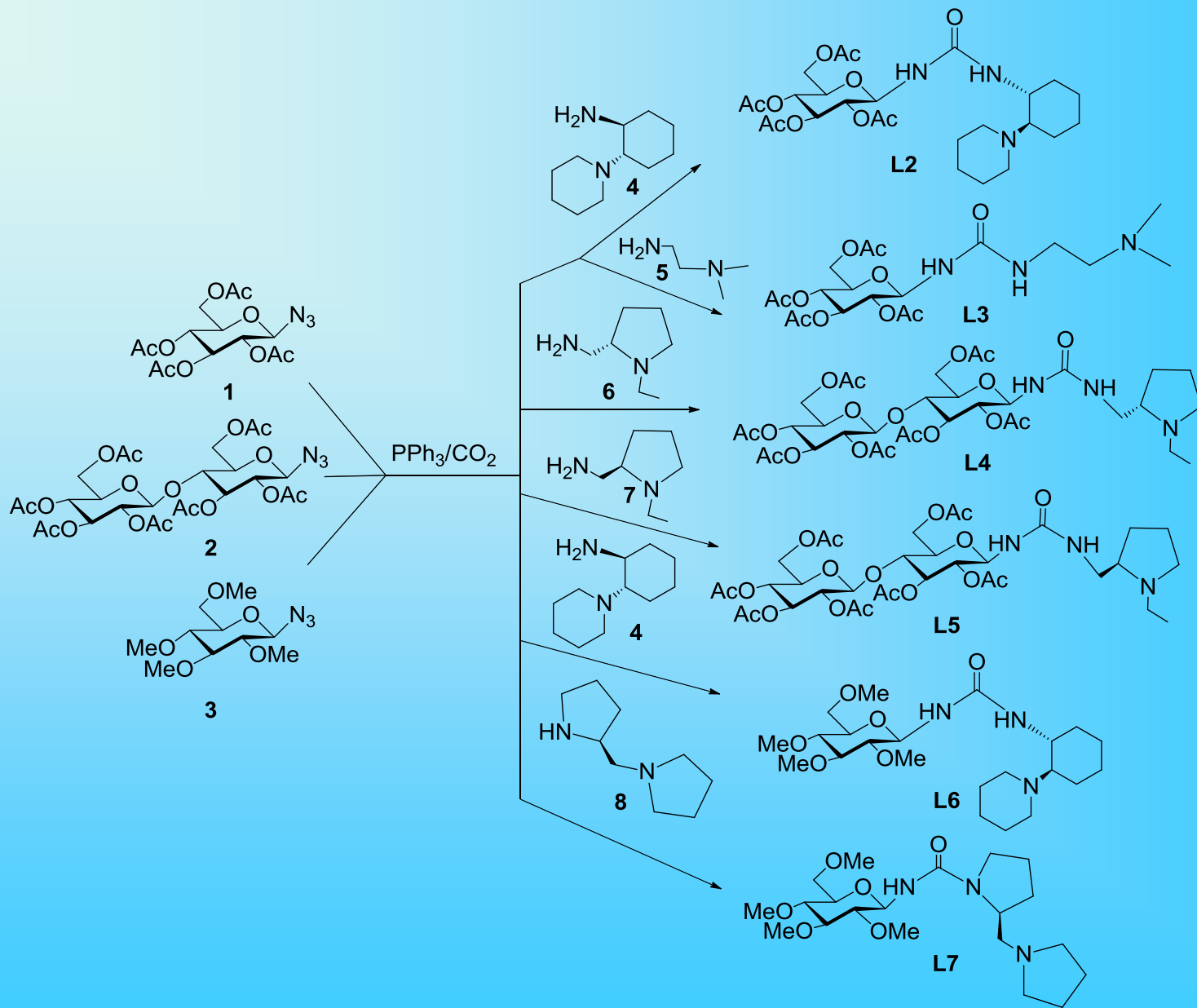
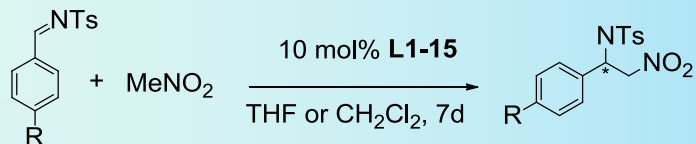
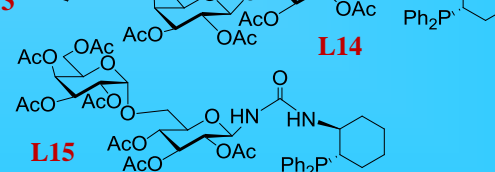
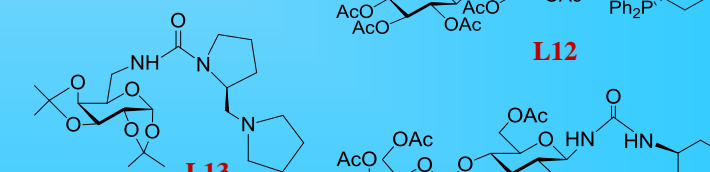
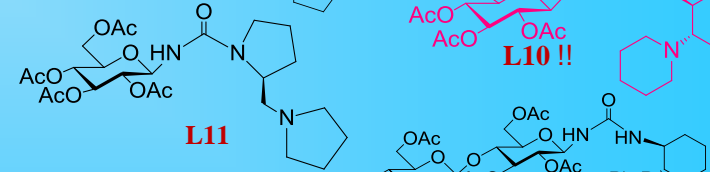
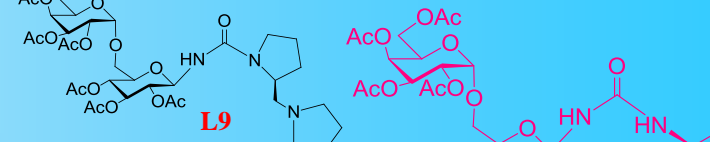
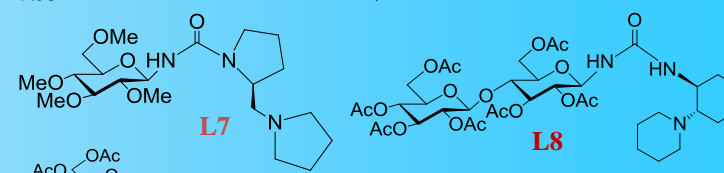
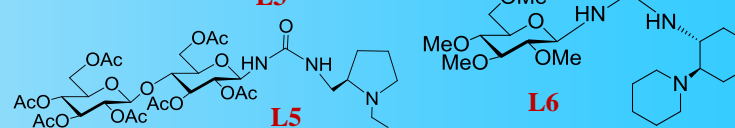
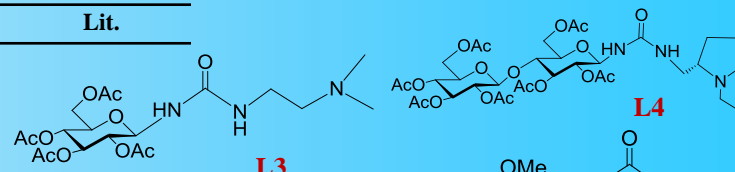
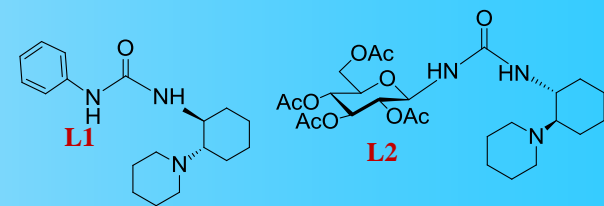
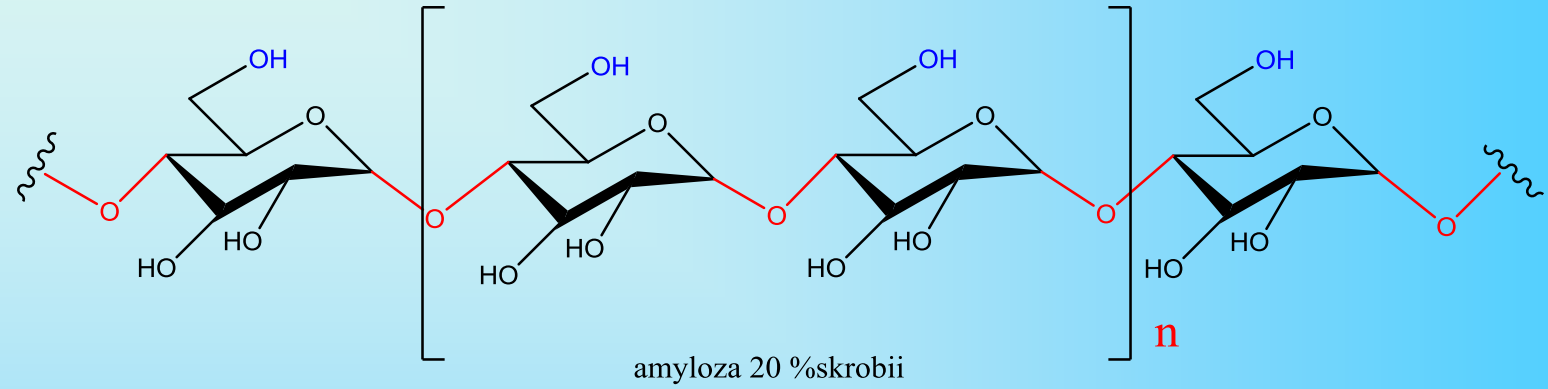

Table 2. Screening of the catalysts in the aza-Henry reaction of nitromethane and N-tosylimine

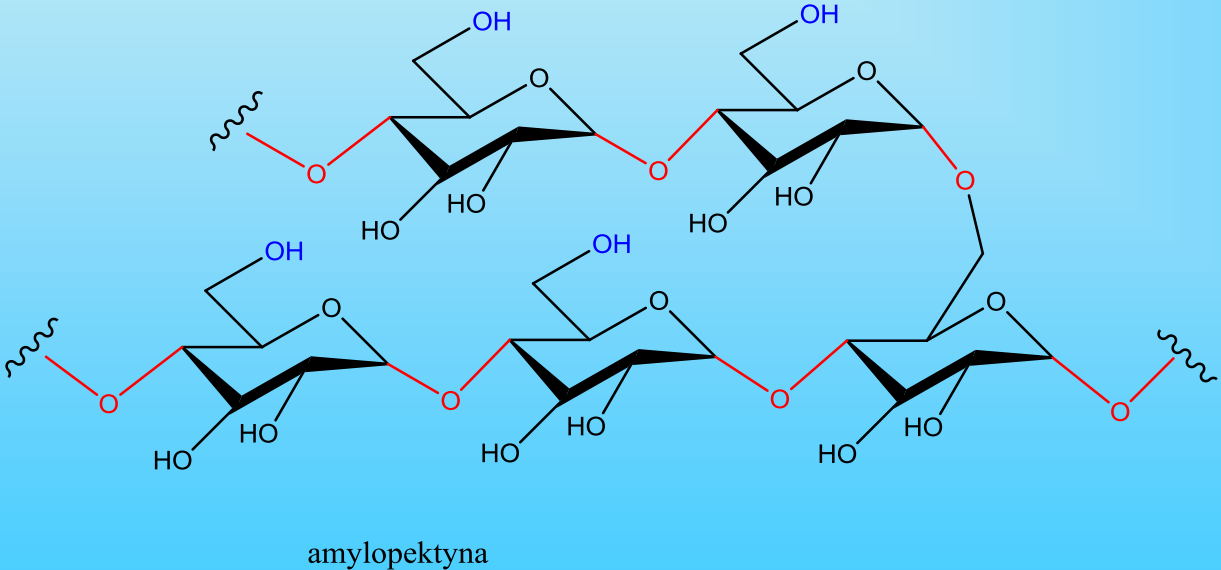
Entry	Catalyst	Solvent	Yield ^a (%)	ee ^b (%)(S)	R	Lit.
1	L1	THF	36	14	OMe	
2	L1	CH ₂ Cl ₂	65	35	OMe	
3	L2	THF	23		OMe	
4	L2	CH ₂ Cl ₂			OMe	
5	L3	CH ₂ Cl ₂	78	8	OMe	
6	L4	THF	47	25	OMe	
7	L4	CH ₂ Cl ₂	30	36	OMe	
8	L5	THF	58	98	OMe	
9	L5	CH ₂ Cl ₂	47	50	OMe	
10	L6	THF	18	-	OMe	
11	L6	CH ₂ Cl ₂	47	37	OMe	
12	L7	THF	53	11	OMe	
13	L7	CH ₂ Cl ₂	76	49	OMe	
14	L8	THF	95	37	OMe	
15	L8	CH ₂ Cl ₂	88	15	OMe	
16	L9	THF	53	64	OMe	
17	L10	THF	98	99	OMe	
18	L10	CH ₂ Cl ₂	98	97	OMe	
19	L11	THF	59	72	OMe	
20	L11	CH ₂ Cl ₂	35	70	OMe	
21	L12	THF	70	-	H	
22	L13	THF	82	75	OMe	
23	L13	CH ₂ Cl ₂	35	67	OMe	
24	L14	THF	45	4	H	
25	L15	THF	90	2	H	

Skrobia to węglowodan roślinny magazynujący energię. Jest głównym składnikiem zbóż, ziemniaków, kukurydzy i ryżu. Rośliny w takiej formie przechowują glukozę. Skrobię można rozdzielić na dwie frakcje: **amylozę i amylopektynę**.

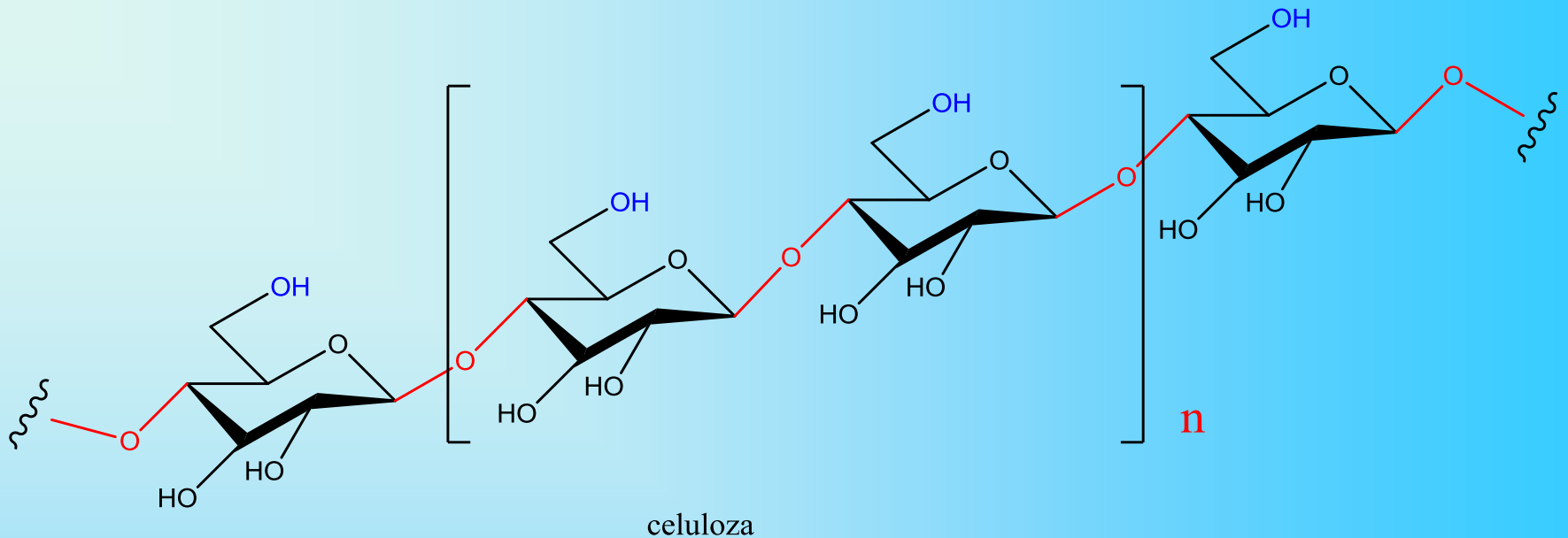

W amylozie cząsteczki glukozy (50-300) budują łańcuch prosty łącząc się wiązaniami 1,4

Amylopektyna jest mocno rozgałęziona. Każda cząsteczka może zawierać od 300 do 5000 jednostek glukozowych. Łańcuchy w których występuje tylko wiązanie 1,4 zawierają średnio od 25 do 30 takich jednostek. W punktach rozgałęzień łańcuchy połączone są wiązaniami 1,6. Taka budowa sprawia, że ziarna skrobi pęcznieją pod wpływem wody, tworząc roztwór koloidalny.

Glikogen jest zapasowym materiałem energetycznym zwierząt. Składa się także z jednostek glukozy połączonych wiązaniami 1,4 i 1,6. Może zawierać aż 100 000 jednostek glukozowych. Jest bardziej rozgałęziony niż amylopektyna. Pomaga zachować równowagę glukozy w ustroju przez usuwanie i magazynowanie jej nadmiaru a wydzielanie jej do krwi, jeżeli jakieś komórki potrzebują energii.

CELULOZA - roślinny polisacharyd o nierozgałęzionym łańcuchu, w którego skład wchodzi kilka tysięcy cząsteczek glukozy połączonych wiązaniem 1,4. Celuloza jest białą, nierozpuszczalną w wodzie substancją. Jako podstawowy element budowy roślinnej ściany komórkowej, nadaje tkankom wytrzymałość mechaniczną i elastyczność. Włókna niektórych roślin (len, bawełna) są prawie czystą celulozą; w drewnie zawartość celulozy sięga 50 procent. Z tego względu celuloza jest związkem organicznym występującym w przyrodzie w największej ilości, szacuje się, że stanowi 50% suchej masy na Ziemi

Warto wiedzieć, że żaden ssak nie wytwarza enzymu celulazy potrzebnego do trawienia celulozy. W przewodzie pokarmowym człowieka i zwierząt mięsożernych celuloza nie ulega degradacji. Natomiast zwierzęta roślinożerne mogą ją trawić, ponieważ w ich przewodzie pokarmowym znajdują się bakterie i pierwotniaki wytwarzające potrzebny enzym.

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ

